IN HIPPOCRATIS COI LIBELLVM DE HOMINIS STRVCTVRA

Commentarius,

IN QVO PLVRIMÆ DIFFICVLTATES DILVVNTVR,

IOANNIS STEPHANI
MEDICI, ET PHILOSOPHI
BELLVNENSIS,
ET CENETÆ NOBILIS CIVIS.

VENETIIS, MDCXXXIII.

APVD MARCVM ANTONIVM BROGIOLLVM.

Superiorum permissu, & Priuilegijs.

MICHAELI-ANGELO ROTÆ MEDICO, ET PHILOSOPHO PRÆSTANTISSIMO, ET OMNIS CVLTIORIS LITERATVRÆ PROTOMYSTÆ.

IOANNES STEPHANVS FOELICITATEM.

SAPIENTER, si quid aliud, Hermes ille Trismegistus, in homine veluti in thesauro rerum omnium varietates, & simulachra Deum reposuisse prodidit: Vt enim magnus ille mundus duabus constat partibus cœlesti, & elementari, ita paruus (neque enim abs re homo microcosmos appellatur) corpore, & animo, qui est quodam-

modo omnia: Ad quem oculos conuertens Zoroaster exclamauit, naturam tunc magnum facinus molitam, cum de hominis architectura cogitauit, cuius nulla inutilis particula, vsus, & actiones admirabiles, quorum singula opificis summam sapientiam, bonitatem, & potentiam abundè testantur. Cur igitur admireris, si interrogatus Dæmonax, quo primùm tempore philosophari cœpisset, respondisse fertur, *cum me ipsum noui*: Enimuerò sui ipsius cognitio vt est difficillima, ita pulcherrima, & vniuersa, cum Intellectus, qui, vt ait Plato, verus est homo, duntaxat ab aliorum conceptu agnoscat se se, & intelligat. Itaque cùm γνῶθι σέαυτὸν h.e. summa Philosophia in te potissimùm mirificè elucescat, Michael-Angele doctissime, commentarios, veluti ingenij mei crepundia, de *Hominis Structura* tibi nuncupare visum est, vt aliquod operi accedat decus; diu enim te suspexi artis Apollineæ ornamentum, & meæ erga te obseruantiæ specimen reponere quæsiui Iuuenalio adsimilis Adolescenti, qui

Nunquam visæ flagrabat amore Puellæ.

Ecquis enim, nisi morio, abs te gratiam inire non studeat, qui tanta morum suauitate, & elegantia, tanta in Deum pietate excelles, vt vnus sis, qualis desideratur ab Hippocrate, Asclepiada sapiens, bonus, elegans? Quocirca meritò te colunt optimates, exteri vndique accersunt Dynastæ, meritò σωτῆρα, nempe Salutiferum, & Alexicacum appellitant. Quis enim in facienda medicina dexteritatem, & prudentiam, quis suauiloquentiam non admiretur?

Dispe-

Dispeream, si in te Suadæ, & Hippocratis genius non migrarit, vsque adeò cunctis sapientiæ atomis, (vt cum Democrito loquar) videris constitutus. Quòd si cætera deessent, Parmæa Heroina Ducis vxor speciosissima graui, difficilique morbo implicita tui energiam ingenij, & singularis virtutis numeros satis profiteretur, quùm eam incredibili celeritate mirantibus Synedris pristinæ sanitati restitueris, quo beneficio cumulata meritum non sine auri, & multigena honorum collatione remetiri studuit. Verùm si tam nota in vulgus efferam, quis non videt me exprobrationibus obnoxium, quas apud Lacedæmones Atheniensis ille tulit, qui

Herculeum decus, & laudes efferre parauit?

Ecquis enim Michaelem-Angelum non nouit, nauum, & narum? Quis occurrens illud Homeri veluti pæanissans tibi non succinit?

Vnus homo Medicus cunctis æquandus honore.

Interea non possum, quin tuam bonitatem deprecer, vt, si quid hians, aut protuberans inter legendum offenderis, in senticeta, & abditas Authoris sententias malis reijcere, quàm incultum damnare laborem, sat enim, superque faciunt, qui ænigmaticam Hipp. brachylogiam fusiore styli modo vtcumque clarant, & in apertum exponunt. Fateor, audax facinus me aggressum, qui *medijs tranquillus in vndis* eam susceperim prouinciam, in qua meliorum ingenia succubuere, qui multorsùm veluti Hippolytus apud Acedicolas disceptus, disceptusque & Medico-physici, & Prouisoris officio vix potuerim pro

A 3 digni-

dignitate rei operam dare. Verùm quid facias? Cum in magnis satis sit voluisse, condonandum aliquid ausis, vbi proprio Marte colitur Mineruæ veritatis propagandæ studio. Parcant autem æterni Heraclidarum manes meliora, & gratiora posthac audituri, si, quæ tibi nunc offero, Xeniola, minùs improbentur.

Interea tua dum spero mandata vicissim
Clarum Asclepiadum decus, hoc tibi cælitus opto,
Viue diu memor ipse mei robustior annis.

I liber fœlix, Michaelis ædes
Ingredi ne te pudeat nitentes,
Atque conspectum Domini subire, &
Soluere vota.
Ipse conatus cupidæ vicissim
Mentis agnoscens monumenta rebus
Præferet lætans, humilemque celsa
Sede locabit.

IOANNI STEPHANO SVO

BERNARDVS COLLE

E NOBILIBVS D. BARTHOLOMÆI.

TVONE, an meo dicam felici contigisse facto, Ioannes Stephane iocundissime, quòd relicta Cenetensium regione Venetias appuleris; ibiq; tuæ vitæ habitaculum figere proposuisti? Meo primum affirmarim, qui amaui te iam inde à puero studio virtutis incensum, cum virtus sit per se ipsa amabilis; deinde progredienti ætate, cum semper in dies morum probitate, & bonarum litterarum cognitione profeceris, magis te diligere sum coactus, donec ad Philosophiæ, & Medicinæ apicem summa cum laude perueniſti; tumque & colere cæpi, & admirari tui fertilitatem ingenij: nunc autem, quia te video, te alloquor, tuam doctrinam, & suauitatem delibo præsens, vix credi potest, quanta voluptate fruar, quo gaudio perfundar, quàm beatum me iudicem. Tua deinceps fauſtitate factum inquam; nam ille locus, vbi medicinam faciebas cum maximo ægrorum emolumento, erat nimis anguſtus tuæ virtuti. Digna palæſtra, in qua desudes, & in qua, quid valeas in Pæonis arte, oſtendas, eſt Vrbs Veneta Emporium nobiliſſimum, gemma Italiæ, oculus Europæ, vbi quot Patricij, tot Principes, quot Principes, tot Reges, quò tanquam in portum, & Inſulas fortunatas confugiunt Peregrini, Mercatores, Ciues, ſubditi, exteri; vbi pax, diuitiæ, virtus, gloria, libertas, felicitas moratur. Hanc igitur incolendam ne te pigeat elegiſſe, tametſi ad Meſſanæ, & Papiæ Lyceum ad le-

gen-

gendum eras accersitus, vt ex publicis patet litteris. Satis enim ingentem famam, sat gloriosum nomen ex tuis monumentis editis comparasti, de Peste, de Tobia, de Incolumitate, atque de Animorum immortalitate libellos publici iuris fecisti, in quorum nouissimo te Recentiorem summum Philosophum non solum aequauisse, sed multis parasangis superasse testatus est Aristotelis medulla Cremoninus: Nunc verò, quantum decoris Tibi addet hoc, quod promis, opusculum sub Angeli tutela, Hippocratis abditos sensus de Hominis Structura enucleando, Diuini Auctoris silenos aperiendo, senties quamprimum, gratulabuntur amici, inuidebunt Zoili. Et sicut Cenetenses, de quibus optimè meruisti, te in suorum optimatum numerum asciuerunt, qua dignitate particeps es factus Patauinae, & Taruisinae nobilitatis; cur non speres à nostris Senatoribus, à Venetis maiora praemia, cur celebriora non expectes praeconia? cum sospitando aegrotantes digito demonstraberis hominum seruator? Macte sic factis, sic scriptis victor per ora omnium volitabis, sic ibis ad astra. O terque, quaterque beati parentes, qui filij gloria adhuc superstites potiuntur, felix Bellunum hoc Sole, cuius lumen ad posteros quoque diffundetur.

EIVSDEM DISTICHA.

Musarum Stephanus decus est, si scribit, Apollo,
Membra salutari si leuat arte malis.

Non agitat Stephanus mutas inglorius artes,
Has voce, & calamo quippe nitere facit.

AD IOHANNEM STEPHANVM IOHANNES BAPTISTA BELLVNI PATRITIVS DOIONVS.

PITTACVS effici virum bonum difficilè verè dicebat: Simonides autem esse tempus contra ipsum asseruit quoddam; vbi possibile est. Factum verò bonum impossibile, neque humanum eo in habitu perseuerare, cum terræ fructibus vescatur; Cœterum solum hoc Deum munere fungi. Iohannes tù hominem non ex vno, verùm ex contrarijs sciens constare dolentem contra Pittacum, & Simonidem efficis virum bonum, & sanum custodis, dum animi,& corporis sanitatem peræquè introducis, & conseruas: Vnde augescat intelligentia præsente sanitate. Vbi enim corporis habitus ægrotat, neque mens ipsa alacritatem habet ad virtutis meditationem. Vnde sanitas conseruetur sensibus rectè sentientibus, qui neque animam obscurent, aut intelligentiam ad adfectionem per consensum reducant. Cum itaque eloquens medicus sa-

pien-

pientiam,& medicinam sorores habeas contubernales, meritò te Dij interpretem arcana D.Hipp. acu attigisse voluerunt duabus præditum virtutibus, vt & libri serues de structura hominis sensum, & commentariorum tuorum Lectores doceas, quæ conducant. Igitur, qui dolum Pandoræ protelas Epimethei seruator, diù vale: neque morieris, sed in Beatorum insulis in salicis ramo ignem alter Prometheus gestabis.

EXHASTICHON.

Et si vix dena Stephanus trieteride maior;
Intempestiuum non tamen ædit opus
Multa dies, & multa litura coercuit, atque
Iuit in examen, iudiciumque virum.
Æthereas oras, sapientum & adire recessus
Posse, illi dudum copia facta fuit.

IN HIPPOCRATIS COI LIBELLVM DE HOMINIS STRVCTVRA

Commentarius.

IOANNIS STEPHANI MEDICI AC PHILOSOPHI BELLVNENSIS,

ET CENETÆ NOBILIS CIVIS.

CVM Perdiccas Macedonum Rex tabido Marcore laborare putaretur, accerſitus Hipp. vnà cum Euriphonte, qui ætate maior erat certis notis Regis animum affici deprehendit, ab obitu enim Alexandri parentis vnam ex pellicum eius numero Philam nomine Perdiccas miſerè deperibat, ad quam cum Hipp. ſumma prudentia ductus rē ipsā porrò detuliſſet, Regis conſpectum ſubire iuſſit, quem cum ex mulieris aſpectu omninò permutari ſatis animaduertiſſet, ita morbum propulſauit, & Regem ſeruauit. Quare inita à Rege gratia, & ſumma comparata auctoritate hunc ei libellum nuncupare voluit quò hominis conſtructionem à carceribus vſque ad calcem dignoſceret, & quibuſdam obſeruatis artis præceptis innoxiam per ſingulas anni quadras duceret vitam. Nec eſt, quod quiſpiam ambigat eſſe Hipp. genui-

genuinum hunc lib. cum omnifariam senis doctrinam vbique sapiat, & redoleat, & melioris notæ viri ita sentiant, quidquid alij ad pauca respicientes scripserint.

Hoc est igitur diuini Hipp. consilium, vt in hoc libello de homine agat, prout ex elementis, propioribusque primordijs construitur, atque coalescit, quæcumque enim hic traduntur sunt hominis vel principia, vel affectiones, quamobrem quiuis animo asseuerate possit coagmentabilem hominem huic contemplationi subijci. Reliqua, quæ de anni temporibus, ac de conseruanda valetudine egregia præcepta subnexuit, epigenematica sunt. In ipsa verò Physiologia obiter & Pathologiam attigit, nec hercules absre, quando maximè Regi multa paucis expetenti obtemperandum erat, cui summa rerum fastigia satis sint, dummodo ad tuendam sanitatem aliquid pro re conferant.

Mundus quatuor ex elem. consistit, Igne, Aere, Terra, & Aqua, calido videlicet, humido, frigido, sicco.

Ad rem igitur aggressus Hipp. ponit pro confesso mundi quatuor esse elementa quod Arist. in postremis lib. de cœlo ex situ, & diuersa materiæ affectione demonstrauit præterea in secundo de ortu ex combinatione primarum qualitatum idem confecit. Verumtamen libro primo de cœlo quintum addidit elementum, quod ipse elementorum primum appellat, nempè Cœlum. Cur autem dicet quispiam Hipp. quatuor duntaxat esse elementa, scriptis tradidit, si quinque sunt? Cui sic oportet responsum: Arist. in lib. Cœli elementa animo, cogitationeque complexum fuisse, vt mundum constituunt, vtpote illius partes, in quo census cœlum quoque est, cum totum nil sit aliud, quàm suæ partes simul sumptæ, mundus autem est cœli, elementorumque compages: Cæterum Hipp. hic, vt alibi Arist. ad mixtum referendo animo, rationeque lustrasse elementa, palam, planumque fiet omnibus, qui sequentia reputabunt verba, nam etsi cœlum ad mixti generationem conueniat (nam sol, & homo generant hominem) est tamen assymbliton, concurritque tantùm vt efficiens, & externum principium, quærit autem Hipp. materiata, & formalia mixti primordia. Porrò, vt ait Auic. Medicus fidem adhibere debet Philosopho, atque vti demonstrata multa ab illo mutuari, vt puta an sint elementa, & quot sint, & quomodo sint, de quibus si acriùs, & subtiliùs edisserat Medicus, Philosophi potiùs, quàm Medici munus sustinere videtur. Laborant quidam, vt hoc obiter adijciam, in constituenda Mundi forma, quàm faciliùs sit Academicæ, quàm Eleaticæ scholæ inuenire. Sunt qui cœlum, quod continens sit, & conseruans, sunt, qui Deum faciunt. Veruntamen

Philo-

Philosophi sententia forma mundi ea est, cui non repugnat in plura dirimi, atque multiplicari, Deus verò vt est purissimus actus, ita omninò indiuisibilis. Dicendum ergo sphæricam figuram esse mundi formam, vt posthac sic finiri possit. Mundus est corpus compositum ex vniuersis naturalibus corporibus sphærica figura contentum. Quærimus autem nos accidentariam formam, haud substantialem, quum mundus non sit vnus essentiæ vnitate, verùm aggregationis, & ordinis. Cæterùm nil referre putat Hipp. ignem dixeris, an primum calidum, (vnicum enim est in quoque rerum genere primum) Aerem, an primum humidum, Aquam, an primum frigidum, Terram, an primum siccum, quod & Galeno visum est; elementa, inquit, vel per sua nomina, vel per qualitates nomines, nihil refert.

In lib. Cali.

Lib. 1. de tuen. da sanit.

Sit verò ignis calidissimus simul & siccissimus, non quæro cum non sit nostri instituti singula minutis punctis colligere, sed summa sequi fastigia rerum. Neque me transuersum agit illorum sententia, qui terram primum frigidum, aquam primum humidum constituunt, non perturbant, inquam, nam vel naturalem dispositionem negligunt à fonte caloris Sole scilicet solius distantiæ solliciti, vel accidentarij effectus rationem habent, quum aqua vberiùs humectare videatur ob solidiorem, densioremque materiam, atque adeò peruicatiorem applicationem. Illud me in admirationem dedit potiùs, cur non magis ex semine, & menstruo sanguine, proximis nostræ generationis initijs auspicandum duxerit, quàm ex elementis communibus mixtorum omnium primordijs? Scire tamen licet, hominem sanitati, aut ægritudini Medico considerandum offerri, fontes verò, & scaturigines sanitatis, aut morborum esse elementa, quare consultò, ac scitè senex ab elementis auspicatur.

Item ex elementis quatuor, totidemque humoribus & homo consistit, sanguine scilicet pituita, flaua, & atra bile, & sanguis quidem aeri, pituita aquæ, flaua autem bilis igni, atra verò terræ similatur. Sanguis enim gustu dulcis est, pituita salsa, flaua bilis amara, & flauescens, atra verò acetosa, & flauescens.

Iisdem igitur ex elementis constat homo, qui microcosmos perhibetur, nam vt alibi probauit, si homo vno tantùm constaret elemento, non doleret; Quidni? dices. Quia dolor est affectio sensorij ab obiecto improportionato, sensoriū autem constitutum oportet ex harmonia primarum qualitatum, quo sanè argumento plura esse elementa probauit, non tamen quatuor.

Lib. de nat. hum.

Probauit tamen Arist. qui imperfecta etiamnum mixta ex quatuor elementis conflari asseruit, & si vnum manifestè dominetur,

nefas autem sit quatuor elementorū concursum ad hominis constitutionem negare, cum sit mixtorum omnium perfectissimū, cæterorumque veluti critirion. Sed enim cum duo sint proxima generationis nostræ principia, semen, & sanguis, illudque igni, & aeri, hic terræ, & aquę respondeat, non est diffitendum ex quatuor elementis constare humana corpora, id quod eo probauit argumento Auic quòd dissoluta in totidem eleméta resoluantur. Arist. tamen duo reuera statuit elemēta materiam, & formam, quatuor vocata elementa, verùm Hipp. sensibilia, prout decet Medicum, principia, & propiora spectauit. Illa sunt principia generationis, hæc mixtionis. Confectum igitur sit, hominem ex igne, aere, aqua, & terra constare, totidemque humoribus analogia respondentibus quatuor elementis, sunt enim, vt ait Constantinus, elementorum filij: Bilis enim igni, sanguis aeri, pituita aquæ, terræ melancholia respondet, comparaturque, quod sanè cōsentaneum est, siquidem humores sunt solidarum partium proximū alimentum, tale autem potestate esse decet alimentum, quale id, quod alitur. Non est prætereundum humores esse conseruantia principia, quæ in locum, vicesque facessentis, & dilapsæ substantiæ subrogantur: Negat tamen Arist. præter sanguinem in venis vllum alimentarium humorem contineri, illum vocat vltimum alimentum, quum solùm calidis, humidis, dulcibusque nutriamur.

5. Metaphys.

[...]ereatus.

Fernelius vnà cum sanguine cæteros humores actu subesse inficiatur, sed sanguinem duntaxat diuersis partibus constitutum, argumento, quòd si quis sano catharticum exhibuerit, si non subsit, quod trahat, corpus colliquat. Idem putauit perniciosissimus Paracelsus, qui reliquos medicos vocat humoristas. Diffiteri tamen nequeunt, quin bilis, pituita, melancholia præter naturam dentur, atqui posito vno contrariorum & alterum concedendum est, volunt dari bilem præter naturam, negant naturalem, cum hæc priùs potiusque existat. Id, quod est, inquit Aristot. præter naturam, posterius est eo, quod secundùm naturam est. Qui dixit, ait Arabum princeps, humorem naturalem esse modò sanguinem, reliquosque humores superuacuos, quibus nihil opus est, in veritate caligat, veluti noctua ad Solem, enim verò si vno sanguine membra irrigata nutrirentur, vniuersa temperiei, & essentiæ similitudine conuenirent. Atqui os carne durius ideò existit, quòd sanguis, cui substantia dura, & melancholica commixta subest, alimoniam præbuit. Hipp. cæterorum humorum tantam necessitatem ponit, vt vno sublato, animal è medio tollatur. Equidem existimo vnà cum sanguine cæteros humores contineri potentia, non actu, quemadmodum in mixto quatuor elementa, in tem-

Lib. 2. Cæli. c. 4.

Auic. Aristotelem infimu lat erroris.

temperamento primæ qualitates, cum interim à prædominante qualitate temperamentum nomen, & rationem mutuetur. Illud actu est alicubi, quod secundùm suæ formæ integritatem operatur: Bilis proin, quæ è cysti decidit in Ecphysim, dum intestina ad excretionem proritat, peculiare exercet opus. Pituita, quæ internodia labore, & exercitio exsiccata oblinit, & humectat, proprio fungitur munere. Melancholia, quæ ad imum ventriculum illabitur, vt illum contrahat ad meliorem coctionem, aut quæ ad os stomachi ad famem excitandam, suo præsto est officio. Præterea, actu contineri, est separatim & definitè esse, sed nullus humorum in venis est huiusmodi, mancipantur enim sanguini, à quo habent, vt nutriant congeneres particulas, ad quas appulerint, & hoc est, quod volebat Arist. solum sanguinem nutrire.

Sanguis primis qualitatibus calidus, humidus, secundis ruber, & dulcis, quæcunque enim moderato calore constant, & aereo humore, ac prædigesto, dulcia esse consueuerunt.

Verùm quid Hipp. & Arist. respondeas sanguinem frigidum statuentibus? Quibus adscriptorem se se præbuisse videtur Galenus, inquit enim sanguinem suum ex corde calorem assumere. Sed obiter, si spectes materiam, sanguis frigidus est, si formam, & generationem calidus.

Lib. de cor. de part. animal. 1. de tempe. Arist. 4. de teor. cap. 11

Pituita frigida, humida primis, secundis alba, & insipida, pituita enim naturalis est semicoctus sanguis, quare miror, Hipp. dixisse, salsam esse pituitam, quum humorum meminerit naturalium. Salsa fit bilis, aut salsi ichoris mixtione, siue putrefactione. Mendum igitur in codice subesse arbitrandum est.

Bilis calida, sicca primis, flaua, & amara secundis, quæcunque enim impensè calida terrestri sicco iunguntur, amarescunt.

Atqui duplex amarus sapor, vnus subtilium terrenarum partium exustionem excipit, alius validioris frigoris soboles est, vt est cernere in opio, inquit Auerr. cui resistit Capiuacceus, qui calidas particulas asciscit opio, quarum ratione amarescit.

Auer. cap. de modo cognoscendi virt. med.

Libell. de venen. cap. 9.

Melancholia frigida, sicca primis, nigra, & acida secundis, acescunt enim quæcũque terrenæ siccitati sociata calore destituũtur.

Sanguinis autem locus, & spiritus in corde est, à dextris quidem eius sanguis, à sinistris verò spiritus consistit.

Quæ & Non nin. sensi lib. 1. c. de fero.

Cum retrò statuisset Hipp. humanum corpus ex quatuor humorum concursu constare, nunc singulos peculiaribus destinat locis, atque definit: Sanguini, & spiritibus cor; bili iecur; Pituitæ caput; Melancholiæ locum præstat Lien. Cor verò sanguini, cur? An quia deuoratus, & ingestus per os cibus, indéque in locos suos, id est intestina, & ventriculum collatus euaporatur, &

Themist. lib. de somno, & vigil. c. 13.

ſurſum reſpirat per venas, per quas deinde permanat, ad iecur, in iecinore mutatur, & natura ſanguinis tingitur, à iecinore influit & ſubit in cor, in corde vincitur, & conficitur pleniſſimè, inibique in ſanguinem perfectè conuertitur? An quia nullibi extra venam, præter quàm in corde collocatus ſeruatur? An quia venis nondum diſtinctis, cor ſanguinem habere cernitur? Et ſanè nobis aliquo imminente diſcrimine percelli, concutique perſentiſcimus cor, ſanguinemque eò, veluti in fontes, lareſque vbertim confluere, quo formidat identidem: Vnumquodque autem ſua repetit loca, vbi ſeruatur. Verumtamen Hipp. ſanguinis, & ſpiritus nexu, & copulatione arterioſum ſanguinem innuere videtur, qui proculdubio in corde collectus perficitur, vt eius poſtea ſyncerior halitus pleniſſimè elaboratus faceſſat in vitalem ſpiritum; qui in ſiniſtro, arterioderque cordis thalamo collocatur; tùm quia locus ille calidior eſt, quidquid ſcripſerit Ariſtot. tùm quia tutior ob loci anguſtiam, & craſſiora ſepimenta, & parietes, quibus obuallatur. Sanguis in dextro phleboderque ſinu continetur, vnde per poroſum, foraminulentumque parietem interiectum traijcit in ſiniſtrum, vt materiam continenter vitalium ſpirituum ſuppeditet: Amplior hic eſt ſinus ob ſanguinem, quem vena caua affatim in cor euomit, & eructat; Animalibus, quæ pulmone ſunt vacua, deſideratur, vt eius potiſſimùm cauſſa effectus eſſe videatur.

Ar. ſt lib. 3. de part. Anim. c. 3.
Lib. de Reſpir. c. 8.
Creauit Deus ait Auic. in cõcauitatibus cordis ſiniſtrã vt eſſet armariũ ſpiritus, et minera generationis illius, lib. de virt. cordis in prin.

Flauæ bilis in iecinore, atræ in liene, pituitæ quidem in cerebro locus, &c.

Subdit flauæ bilis locum eſſe iecur, aut quia reuera ibi gignitur, cum ſit vniuerſæ chymoſeos initium, aut quia eius ſimæ parti ſubeſt cyſtis bilis conceptaculum: Hinc Hipp. lib. 4. de morbis, ſanguinis, inquit, fons eſt cor, pituitæ caput, aquæ ſplen, & bili locus folliculus in hepate. Fit bilis (ſiquidem de naturali verba fiant) ex ignea chyli portione, materiæ, enim potiùs accepta ferenda eſt humorum diuerſitas, quàm efficienti, quamquam aliter ſenſiſſe videtur Galenus mellis exemplo.

Melancholiæ ſedes lien eſt, quia ab eo attrahitur limus per venæ portæ ramum, cuius benignior pars coctione prolecta lienem nutrit, deterior ablegatur in ventriculum, & inteſtina. Equidem admiror Ariſtot. qui cùm cyſtim, tùm ſplenem ad ſanguinem defecandum condita eſſe percallebat, non erubuerit tamen, ſplenem per accidens adiectum eſſe proferre. Quidam vitalium ſpirituum præparationi præeſſe volunt. Quidam æmatoſeos organum conſtituũt, tantũ abeſt, vt fruſtra factum eſſe arbitrentur. Singulis ſubſunt ſuæ rationes, ſed fallaces. In eos vſus procreatus

3. de Part. Anim. c. 7.
Vlmus.
Aretæus.

,tus est, vt limum à massa sanguinea secernat, quem cum multo sanguine attractum,& noua coctione depuratum in nutritionem vertit; vt multò magis tenui alescat lien, quàm iecur sanguine, quod ex Galeno notauit Amatus. Vidit tamen Hollerius hominem, qui dissectus repertus est sine splene.

Cent. 4. cur. 43. libello obseru.

Pituita duplicis est generis, quædam enim naturalis & alimentaria est; cuius efficiens, vt ait Auicennas, est caliditas hepatis attenuata, materialis caussa nutrimentum crassum, humidum, viscidum, frigidum, formalis caussa coctio diminuta, finalis, vt phlegmaticas particulas enutriat. Quædam excrementitia, quæ in ventriculo, & capite coaceruatur siue per externum errorem, siue per facultatis impotentiam. Hipp. caput statuit pituitæ locum, quod alibi phlegmatis metropolim nuncupat, quia colligitur in capite, quod cucurbitulæ Medicæ comparatur, ad quod totius corporis elati vapores per cerebri frigiditatem concrescunt, & in pituitatem degenerant. Agit ergo de excrementitia, quia naturalis & alumna nullam sedem obtinet, vtpotè, quæ famis tempore facilè elaborari possit in sanguinem, & confici, vt ait Arabum Archiater. Hinc constare puto, loqui potiùs Hipp. de collectionis loco, quàm geneseos, quum iecur sit commune principium.

Lib. 1. F. 1. D. 4.

Lib. 4. de morbis lib. 2. de morbis.

Arteriæ quidem purum sanguinem recipiunt, & spiritum. Venæ autem & ipsæ à corde sanguinem sumunt, per quas corpori distribuitur: Sed iecur cordi sanguinem non præter veri fidem affatim suppeditat, nam ignis absque materia diu permanere non potest.

Arterias è corde veluti è scaturigine emanare, & ab eodem purum, lautumque sanguinem haurire liquidò constat, venas autem ab eodem sanguinem resumere, haud constat: Hinc tamen spectare videtur Hippoc. qui & Aristoteli erroris ansam præbuit (neque enim iniuria quidam Aristot. ingratitudinis insimulant, quòd solidioris Philosophię primordia ab Hippocrate mutuatus, eius nūquam nisi obiter, & exempli loco meminerit) cor namque venarū, sanguinisque vniuersi fontem, principiumque esse, mordicus tuetur, cui applaudens elegantissimus Themistius, venæ, ait, aliæ cor adeunt, aliæ à corde proueniunt. Venæ, quæ adeunt cor, tamquàm ministræ, ac gerulæ sunt, vt quæ à iecinore incoctum, & imperfectum sanguinem conuehunt, quem cor susceptum sua vi meracum, & absolutum reddit. At venæ, quæ à corde pertinent, comparatæ ad alium vsum sunt, videlicet, vt succus per eas concoctus iam, perfectusque in totum corpus distribuatur, atque dedatur.

In Polit.

Fauet Philosophis ea ratio, vnum multitudini esse præferendum,

dum, ne frustra quædam facta videantur: Porrò quando agentia duo ad vnum opus absoluendum conueniunt, alterum vt afficiens, & disponens, alterum vt effector primarius, huic potiùs effectus acceptus ferendus, quàm præmunienti præparantique, quale iecur esse volunt, quod materiam cõficiendi sanguinis cordi præparat. Quæ sanè omnia vnica distinctiuncula diluuntur difflanturque. Omnium functionum vnum esse formale principium, nempè cor esse volumus, non tamen proximum, nisi quarundam, vt vitalium, cæterarum verò vt synætion, & adiutricem caussam, plura esse peculiaria, & proxima asseueramus. Profectò plures statuit Aristot. animæ facultates, hasque vniuersas in corde collocauit, vt enim in megacosmo vnicum est principium, ita in microcosmo vnicum adesse debet, aliàs homo reuera vnus non esset, hoc autem principium est anima, quæ cum in corde, ceu in fonte resideat; sic vnà communissimam animæ facultatem consistere, iustum est; Quamobrem cor communissimæ, non priuatæ facultatis domicilium perhibetur, quæ sanè catholica animæ potestas in præcipuis machinamentis, & organis, temperamenti, proportionisque ratione contracta euadit singularis, vt in hepate naturalis, & æmatopoietice fiat; Rectè igitur scripsit Auic. non esse curandum Medico, an à corde sensoria facultas procedat, an à cerebro, & an nutritoria à iecinore, vel à corde, quùm eo etiam admisso, quod Arist. sensit, constet tamen cerebrum facultatum animalium, & iecur nutritoriæ potentiæ esse principium, euidentius, inquam, & in quo hæ facultates se se magis exerant; manifestæque fiant; vt enim Deus in Sole tabernaculum suum posuisse dicitur à prophetico spiritu, quia in eo manifestiùs apparet diuina virtus, ita fortè & cerebrum animalium, & iecur naturalium virium principium esse feruntur, quòd in his præclariùs elucescũt.

Arist. lib. de sensu & sensili.

Venosus itaque sanguis speciem, summamque perfectionem ab hepate indipiscitur, qui tamen rudimentum quoddam videatur ad arteriosum, qui in corde nouam subit alterationem, vt pulmonum congruus fiat alumnus, & vitalium spirituum procreationi materiam suppeditet.

In quam sententiam inuitus etiam Philosophus incidit, vbi scripsit, cor, & iecur omnibus Animalibus necessaria esse, alterum propter caloris originem, quòd locum adesse oporteat aliquem, quasi lares, focum que quo naturæ fomites, & primordia ignis natiui, contineantur, conseruenturque, & eundem esse tutum, veluti arcam corporis totius: Alterum, iecur dico, cibi concoquendi gratia adest, & quidem nullum sanguine præditum ijs duobus carere potest: Cui argutissimus filius Rhois adscripsit: Iecur, ait cibum

3. de part. Anim.

bum permutat, conficitque in sanguinem, subinde in vniuersa corporis membra distribuit; quod medius filius penitus consentaneum est, siquidem in iecinore fiunt sanguinis excrementa, ibi vero quippiam absoluitur, vbi amandantur, digeruntur que aliena. Facessat igitur posthac bonus Zimara, qui nobis conniuentibus imponere conatur, fierique non posse, quod astruximus, dedierat. Venæ igitur & ipsæ sanguinem à corde sumunt energiticôs per communem caloris, & spiritus effluxum, sed iecur cordi non præter veri fidem antipelargia meritũ remetitur, dum per venam cauam sanguinem in dextrum cordis thalamum affatim eructat in eos vsus, quos antea commemorauimus: Nec est, cur cuipiam propter Hipp. hæreat aqua, nam ille sui semper similis voluit iecur sanguinis opifex, quam mentem Democrito per epistolium significauit, dum scripsit. Quod verò sanguinem suppeditat, & in sanguinem transmutat cum apicibus sæpe vena caua circumfluum hepar est, concupiscentiæ caussa.

2. collect. c. de Hip. inuan.

Galenus multis argumentis æmatoseos iecur principium esse confirmauit, tum ex parenchymate sanguini, cõcolore, tum quòd venæ vmbilicales, per quas fœtus alimentum trahit, iecori, non cordi inseruntur.

Accedat venæ portæ cum corde nullam videri communionem, & pisces, cum affluant sanguine, nullam venam cordi attiguam obtinere, ad hæc cordis valuas foris intrò patere ad excipiendum, & emittendum, quod autopsia confirmatur. Quidquid tamen sit, formale principium à corde deriuari putandum est, cum illud sit animæ sedes, & vitæ, ac omnium adeò vitalium munerum auctor. Mercatus ideo cor sanguinis principium statuit, quòd inde nouam perfectionem nanciscatur, quod de arterioso audiendum est sanguine.

Arist. lib. de sensu Anima est in corde sicut aranea in sua tela: hoc tamen intelligi emmenter. prout in corde suppetũt communia vitæ instrumenta.

Quo fit nonnulli hominum quasi semper rideant, quidam verò tristentur: Huius rei caussam ex elementis esse dicimus. Qui enim puri sanguinis non inexpertes sunt, hi vsque quaque rident, & aspectu, & corpore floridi, necnon perspicui coloris existunt. Qui verò flauæ bilis participes sunt, desides, pusillanimes, pauidi, imbellesque esse solent: Pituitosi verò inertes, & frigidi sunt.

Siue aliud nitatur Hipp. siue ab effectu quodammodo probet, hominem ex quatuor elementis, totidemque humoribus conflari quòd quidam semper rideant, quidam perpetuò tristentur, iustè in elementa, & humores reijcit, habitudo enim ad varia opera, & affectus ex varia corporis dispositione, seu temperamento proficiscitur, quod duplex statuunt Astrologi referente Nypho, cæleste, ac humorosum, hoc ex elementorum mutua mixtione, illud dum in

1. de Anim. comm.

in lucem edimur, ex vario astrorum aspectu, & conspiratione inducitur. Hinc fit, vt sanguinei auari sint, & illiberales, biliosi, mansueti, placidi, segnes, melancholici hilares, festiui præpollente celesti temperie, quam & Mesuæus agnoscit, dum vnamquamque rem duplici virtute donari scriptis tradidit, celesti, ac elementari, à quibus non defecit Falloppius, duplex statuens temperamentum manifestum, & formale. Risus igitur caussam à puri sanguinis affluentia repetit, quæ spirituum opulentia animo splendorem obijcit, quò fit, vt iucundè omnia, & accommodatè accidant; sanguinea enim dispositio, h.e. calida, & humida optimè sensus omnes afficit, vt nulla ferè sint absimilia obiecta: Quod verò caliditas lætitiam, risumque pariat, demonstrat Arist. exemplo senum, & puerorum, quorum illi ob natiui caloris penuriam tristes semper, & morosi, hi ob vbertatem lætabundi, & festiui.

Prin. facium canon.

Duo, inquit Fracastorius in risu sunt, admiratio subita rei nouæ, & ludricæ, & delectatio: Qui igitur facillimè admirantur, ij ex caussa hac promptiores sunt ad ridendum; propter quod Pueri maximè, & mulierculæ, & plebs facillimè ridere solent, grauiores autem, & seueriores, & viri, & hi quidem Philosophi minùs in risum ducuntur. Porrò qui læti sunt, aut ex accidenti aliquo facilius in risum incidunt, facillimè enim lætis propter dispositionem afficiuntur, quare per naturam iuuenes & optimè sani, & qui sanguinem plurimum habent, & eum dulcem, non biliosum, non melancholicum, maximè ridere solent. Ex accidenti verò dispositi sunt ad risum, qui in lætitia consistunt, vt ebrij, & quibus multa eorum adsunt, quæ læta dicuntur, si noua sint. Quare & qui in conuiuijs sunt, inter familiares, & amicos quàm plurimùm ridere consueuerunt, imò sæpè adeò effusè rident, vt se continere non possint, & incontinentiæ notentur. Caussa est, vt ait Arist. quòd ipsa lætitia quasi risus quidam est, & ij in motu quodammodo sunt semper, res autem in motu adeò promptè pellitur, vt contineri non possit.

Lib. de sympath. & antip.

Ioannes Huartes reiectis aliorum sententijs risus caussam in phantasiam deriuat. Non est, inquit, alia risus caussa, quàm approbatio, & assensus, quem præstat imaginatrix facultas, cum quippiam accommodatè dictum, vel factum offertur, quoniam verò hæc in cerebro residet, fit, vt ob huiusmodi oblectamenta, & titillatus commoueatur, ac adeò omnes corporis musculi, ceu illius administri, argumento sit capitis inclinatio ad probanda dicteria, & apophtegmata.

Lib. de scrut. ingen.

Hipp. lib. de morbo sacro. Porrò expedit homines nosse, quod ex alia nobis parte voluptates non e fingunt, & lętitie, & risus & lusus, quā ex cerebro.

Scire tamen licet, sales omnes, lepores, & veneres inauditæ sint, oportere, alioquin nec admirari nos, nec oblectari. Sangui-

nis

nis autem affluentia sic phantasiæ organum malè afficit, vt de suæ perfectionis gradu per talem dispositionem deiecta quæuis etiam inconcinnè dicta probet, ijsdemque non indelectetur.

Quærit Alexander, cur risum multi è liene oriri putent, afferentes nō similiter risu videri affectos, quibus lien vitiatus, vt quibus integer sit, imò illos magnopere tristes esse? Respondet ex euentu, non propriè risus caussam in liene existere, nam si valeat, trahit ex iecore fęcosum omnem, & melancholicum humorem, quò fit, vt cum purus, defęcatusque sanguis per vniuersum corpus, tum in cerebrum commeet naturam, simul animamque oblectet, atque instar vini eas exhilaret, atque in tranquillum ducat, & ita risus ab ea moueatur.

Lib. Probl. 135.

Sunt, qui diaphragma risus sedem statuant Homeri, & Arist. auctoritate freti, quod eo affecto visi sint in risum dediti.

2. de part. An. c. 10.

Sed mihi Sardois videatur proximus herbis,
Irrita quæ miseris permiscent gaudia fatis.

Non modò autem in risum proni sunt, qui puro sanguine diffluunt, verùm etiam eusarchi florido colore nitent, purum dico, non modò qui nō est vitiatus per temperiei excessum, vel per extranei permixtionem, vel per degenerationem in alterutram bilem, verùm qui naturalem obseruat proportionem, vt nimirum huius in venis plurimum sit, dein pituitæ, minimum bilis, dein melancholiæ, talis enim foris efflorescit color, qualis fuerit intus humor, ni retrocesserit: Non est igitur mirum si in iusta humorum proportione prædominante sanguine corporis viuidus color, & iocundus aspectus appareat.

Quærit Aphrodisæus, cur gaudentes rubent?

Probl. 69.

Respondetque naturam sponte sua delectanti sese occurrere, qui extrinsecus fit, vt nos amico, liberisque solemus, eam verò & sanguinem affectari, qui subindè roseam suo colore cutem efficit.

Mœrent autem, ac tristantur, qui contrario se se habent modo, enim verò quæ ad lætitiam maximè præmunit, & inclinat, illa dispositio est, quæ sensus benè afficit, benè porrò affecti sunt, beneque cum ijs agitur, quum indipisci finem suum possunt, qui est recta, decensque functio, & delectatio, sua verò munera tractant percalidum, quo consistunt, conseruantur, & pollent, cum nil sit sensitiuum sine calore. Igitur qui natura præcalidi sunt, ij similiter ad lætitiam parati sunt, cæterùm cum calore illo nihil acre, nihil austerum coniunctum esse oportet, quare humidum maximè conuenit, quale inest sanguini.

Sanguis autē abundans inquit Auic. & clarus, & temperatus, quoniam ex eo gignitur copia spiritus clari, & substantia laudabilis, & temperatæ cōplexionis disponit ad gaudium.

Qui verò multum habet choleræ, aut melancholiæ ineptus ad lætitiam videtur: Cholera quidem etsi calida est, actis tamen, &

C ama-

Sanguis aũt grossus, & turbidus, & addita caliditatis dispouit ad tristitiam, & ad irã etiam perdurantem.

Sanguis aũt grossus, & addita frigiditatis, & turbidus facit hominem desolabilem, & tristabilem, & lenta ira nisi ex forti caussa. odiũ enim est per seuerantia forma nocui in ipsa phantasia.

amarulenta, melancholia cum austera est, cum rigida, quarè maximè contraria est lætitiæ, hinc fit vt maxima melancholicorum pars tristis sit, & displicentiæ plena, qua caussa etiam solitarij sunt melancholici, & cõsortia vitant, qualem fuisse Bellerophontem ex Homero commemorat Aristoteles.

Ast hic quando etiam grauior Dijs omnibus errat
In campos solus latos, inque auia rura.
Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans.

Cur ita, dices? Quia vnà ridere, & respondere, & aduertere opus est, ipsi verò taciturnitate gaudent, mœrorem fouent, & visis, idolisque suis toti vacant, inhiantque.

Oderunt hilarem tristes, tristemque iocosi.

Melancholicorum accidentium reuera incomprehensibilem esse caussam, arbitratur Serapio. Alij tenebricum phantasma caussantur alij fr. siccamque intemp. qua de re alij viderint.

30. sect. Probl. 1.

Hor.

Lib. Quod. An. mor.

Lib. de Flat. num. 20.

Segnitiei, & inertiæ caussam esse pituitam rectè existimat senex, nam frigiditas omnibus animæ operibus apertè incommodat, inquit Galenus, qui animi dexteritatem, & prudentiam ab humore bilioso deriuat, integritatis, & constantiæ auctorem facit humorem melancholicum, sanguinem simplicitatis, & stoliditatis caussam, pituitam autem ad nomen cultum nihil facere arbitratus est. At obijciat quispiam, Hipp. prudentiam reposuisse in sanguine. Inter omnia, inquit, quæ in corpore sunt, nihil magis ad prudentiam cõfert, quam sanguis, hic ergo cum in constanti habitu persistit, consistit & prudentia. At lib. de morbis. sanguis, ait, qui est in homine maximam partem ad prudentiam confert. Quò spectauit etiam Philosophus, quando protulit, esse quidem efficaciorem sanguinem, qui calidior, & crassior, vim autem intelligendi potiorem obtinere, qui frigidior est, & magis tenuis. Conciliari tamen possit Hipp. Haly distinctione. Sanguinem vel syncetum, secretumque spectas, vel commixtum, simulque aggregatum, ille simplicitatis caussa perhibetur, hic si rectè sit constitutus, prudentiæ author censetur, si modò mores animi temper. corporis sequuntur.

4. sect. Probl.

Item Gal. 2. de diff. feb. c. 4.

Arist. verò non absolutè frigidum sanguinem ad intelligentiam facere, sed qui sit minus calidus, ratus est, frigus enim primò non ingreditur naturæ actiones, quidquid comminiscatur Petrus Apponus.

Quod verò flauæ bilis participes sint desides, & pauidi, quod velle videtur Hipp. haud capio, nisi, vt retrò scripsimus præpollente celesti temperie hoc fiat; biliosi enim solertes sunt, intrepidi, magni, elatique anim.i. Fortè atram bilem intellexit quam

& su-

& superiùs flauescentem appellauit, vt propterea de mendo magna mihi inijciatur suspicio.

Reminisci autem, & esse prudentia præditum ex cerebro inter calidum, & frigidum valde temperato prouenit: Obliuio verò ex cerebri frigiditate procedit, &c.

Progressus Hipp. ab elementis, & humoribus gradum facit ad temperamentum, ex illorum enim harmonia consurgit, dicitque prudentiam, quæ animi habitus est recta cum ratione actiuus, quæque ad practicum spectat intellectum ex cerebro admodum temperato proficisci, nam & si mens nulli sit organo implicita, opus tamen habet phantasia veluti comite, ac pedissequa indiuidua, quæ cum sit corpori annexa qualitatum excessu vim pati videtur, vt propterea haud ritè phantasmata proferat, quare machinalis caussæ ratione peruersitatis fit intellectus particeps. Hinc quidam rectè inquiunt. Cum omnes animæ rationis participes non modò secundùm speciem, verùm etiam penes indiuiduas differentias æqualem habeant naturæ perfectionem, consequens est, vt intelligendi facultas, quæ ab anima profluit, eidemque in omnibus hominibus inhæret, parem obtineat dignitatem, similiterque aliæ immateriales potentiæ.

Verùm quia ad primam specierum intelligibilium productionem cum intellectu agente oportet phantasiam concurrere; Item quia dum postea intellectus capax in opus incumbit vnà cum eo cooperatur phantasia, oportet enim intelligentem phantasmata speculari, vt docet Philosophus, fit, vt dexteritas ingenij, & acumen in apprehendendo per intellectum, in componendo, discurrendo, iudicando, & alijs huiusmodi functionibus obeundis à phantasiæ præstantia magnopere dependeat. Rursus verò, quia phantasiæ excellentia pendet à sensorio, & corpore, in quo est, fit hinc, vt ad ingenij præstantiam multùm conferant ea, quæ corpus qualitatibus benè afficiunt, & in contrariam partem, quæ malè. Scitum tamen illud Heraclyti.

Lib.3. de An. c.8. t.40.

Splendor siccus, mens prudentissima. Cui sic respondeas, temperatum cerebrum ad functiones vniuersim obeundas maximè conducere, ad quasdam verò vtpotè ad prudentiam siccius quadam tenus, humoreque vacans, humor enim omnem intelligendi vim obtundit; propterea scripsit Arist. iuniores ocyus addiscere, seniores verò ampliùs mente valere, quòd tunc cerebrum sit siccius.

In Probl.

hinc parœmia tentū quempiam soliduati habere quā tum humiditatis.

Verùm ad pensum. Reminisci, & meminisse differunt Aristot. sententia, quòd soli homines cum discursu recordentur, belluæ rei anteactæ cum imaginatione meminere. Finiri autem potest memoria phantasmatis habitus, seu rei absentis per imaginis inspe-

ctionem cum temporis præteriti cognitione præsentatio facta à memoratrice facultate stimulata ab adseruata imagine.

Reminisci autem est ex aliquo vestigio reseruato, & incolumi referre se in cognitionem eius, quod ex memoria deciderat. Reminisci igitur est renouatio collapsæ memoriæ: collabitur autem potissimùm tribus de caussis, aut quia non affiguntur, imprimunturque spectra, aut quia suscepta intereunt, & abolentur neutiquam adductis ad memoratricem idolis propter spirituum torporem, aut denique quia rerum imagines non commouent phantasiam, nec excitant, memorandi enim actus tribus medijs absoluitur, primum spirituum motu ad signandam, imprimendamque speciem, deinde retentione, & custodia, postremùm phantasiæ visorum oblatione; Prius, & extremum frigore oblæduntur, dum spiritus densantur, atque obtorpescunt, immobilesque euadunt. Calor ex euentu eosdem vitiat actus, dum spiritus dissipat dissoluitque cæterùm medius actus, vt siccitate perficitur, ita humoris affluentia deletur, & obliteratur. In vniuersum verò tolluntur natiui caloris priuatione, & σήψει, quod in febribus malignis vsu venit.

Qua in re habendum animo, frigiditatem solam, quam ponit Hipp. memoriam abolere, & obliuionem inducere, humiditatem verò, & madorem memoriam imminuere. propterea libello de insania sic scriptum reliquit senex. Tristatur, & angitur homo, & præter temporis rationem obliuiosus fit, dum cerebrum à pituita refrigeratur, concrescunt, & immobiles manent spiritus.

Passio autem, quæ phrenitis nuncupatur ex perurentibus feb. fit, vaporibus enim ex visceribus per dorsum ad cerebrum emissis eius humidum arescit, & homo mente captus efficitur; & cerebrum oleo quocumque frigidæ qualitatis per aures, vomitusque humectare oportet.

Quid hoc est rei? Hominis structuram meditatur Hipp. tum morbos, & curationem aggreditur? Præceptum est in Analyticis. In disciplinis omnia syngenea sunto. Verumtamen, cum paulò ante temperati cerebri meminerit, vnde prudentia proficiscitur, nunc veluti ex aduerso quæ ex intemperato cerebro affectiones proueniant, iustum est, subdat, contraria enim speculari vnius est scientiæ, cum sint eiusdem generis. Docet itaque Hipp. qua ratione oriatur phrenitis, & quo pacto percuretur.

Phrenitis Græcis ἀπὸ τῶν φρενῶν dicitur, quo vocabulo, vt notat Pergamenus, Διάνοια præcipuè significatur, inflammatio namque indicatur, per quam delirium cietur. Verùm affectus is bifariam perpendi, spectarique potest, nempe vt morbus, inflammatio scilicet menyngum, vel vt symptoma, seu praua, & vitiosa actio facultatum

cultatum principum, vnde hæc colligitur finitio, vt sit nimirum deprauatio functionum principum perpetua stipante febre à membranarum cerebri inflammatione profecta.

Sunt, qui salua imaginatione intellectus functiones vitiari posse contendunt, sunt, qui secus pertinacissimè sentiunt, & lædi rationem sine phantasiæ vitio planè pernegant, quòd hæc sit veluti instrumentaria caussa, quæ intellectui idola, & visa omnia præsentat, & offerr, quo circa communi offensionis nexu prauari, peruertique has facultates volunt Mercatus, & Rudius aduersus Galeni dogmata, quem etiam facilè in suam sententiam pertrahunt eo ipso exemplo Theophili, & Lanifici, quibus vtraque facultas decepta fuberat, & aberrans, licèt alterutrius erroneus fuerit euidentior lapsus. Visa enim non modò ad comparandam rerum scientiam desiderantur, verum etiam ad ea, quorum habemus, callemusque habitum, quod negabat Senuæ filius. Hinc dicebat Philosophus, oportere intelligentem phantasmata speculari, quia mens suum vniuersale molitur ex ijs, quæ imaginoso genere continentur. Inter hos tamen pacem conciliare conatur Saxonia. Imaginatio duplex, inquit, sensitiua, & deliberans, quam Auerr. cogitatiuam vocat; in omnibus Phreneticis deliberans imaginatio vitiatur, non necessariò sensitiua, quę est quędam perceptio speciei sensibilis receptæ in sensu communi, & oblatæ imaginatrici. Duo porrò sunt in feb. & Phrenit. quæ fallendi principium præbent, viciata ratio, & occasio; occasionem voco, externam quampiam motiunculam, vtputa vapores in auribus, qui tinnitum eum pariant, vt tibicinem referant, cui non reclamans corrupta ratio imaginationi sic planè esse putanti ius, imperiumque relinquit. Verùm hæc parerga.

Aui. error.

Cap. de Phrenit.

Arist. 3. de An. tex. 57.

Fracast. lib. 2. de Intellig.

Proxima Phrenitidis caussa inflammatio est menyngum, cum sanguis biliosior è venis emanans cerebri membranas occupat, & obsidet, ibique putrescit, & inceditur, seu potiùs cerebri, & spirituum calida intemperies à menyngum inflammatione suborta, neque enim ardor, & inflammatio cerebri delirium ciet, verùm tum demum, quum calida cerebro, & spiritibus intemperies communicatur, quum visum sit incensum, inflammatumque cerebrum citra delirium, & mentis alienationem.

Varias subit Phrenitis differentias à forma, subiecto, & efficiente petitas. Videtur tamen Hipp. paraphrenitidem potiùs describere, quam ex perurentibus, & malignis febribus fieri scripsit elatis ad caput vaporibus, quo in affectu & si mens perturbatur, non diu tamen consistit error, sed desinit feruore febrium delitescente, ni sic perniciosa, & pestilens febris: Fuit tamen in more

positum

positum apud Hipp. quodcunque deliramentum phrenitidem appellitare. Aliud etiam Phrenitidis genus succrescit, cum diaphragma phlegmone tentatur, quę pseudophrenitis nuncupatur, veteres enim φρένας mentem appellabãt, quod hac particula affecta mens alienetur.

Gal. de Alim. fac & adu.r. sus Erasis de vena sect.

Porrò quomodo huius affectus curatio iniri debeat, paucis docet Hipp. affuso frigidæ qualitatis oleo, vt cerebrum humectetur. Vomitus symptoma facultatis naturalis toto genere præter naturam, & si eorum, quæ continentur in ventre, commune sit præsidium, cerebrum tamen ciet, & vehementer replet, quare ni præcurrant ventriculi tædia, quæ cruditatem præmonstrent, parcendum putarim, periculum enim est, ne aucta vaporum copia ingrauescat affectio. In hoc phrenitidis genere præscripto oxyrhodino bregmati quàm mox admouẽdo omnia reuulsionum discrimina desiderantur priùs quàm localem admoueamus medelam, per vincula, frictiones, cucurbitulas, phlebotomum phænigmos. Qui plura cupit, videat Hollerium, cæterosque auctores, quibus ea incubuit cura, vt singulorum affectuum generatim curationem præscriberent.

Lethargus verò, & ipse cerebri affectio est, cum enim cerebrum frigidis humoribus repletum fuerit, hinc passio, quæ lethargus appellatur, hominem occupat, & calefacientibus cerebro opitulari expedit.

Lethargus nomen accepit ab inerti obliuione, quoniam ijs, qui tali affectu implicantur, memoria vsque adeò læditur, vt præteritorum nullatenus meminerint, & adductis, clausisque oculis, atque in somnum procliuibus veluti ignauia sepulti, & obruti iacẽt. Lethargus ergo propriè est inexpugnabilis dormiendi necessitas cum memoriæ læsione, & perpetua, lentaque febre: siue mauis, ingens principium functionum imminutio cum inexpugnabili dormiendi necessitate, & remissa, continuaque febre, malim enim functiones, & munera in lethargo minui, quàm deprauari, vt vellè videtur Sennertus.

Quari possit, an memoria prauetur, cuius dubij autem prebuit Arist. qui 'il. de mem scripsit memoriam errare, & quasi fallacissimum commit tere, quam

Caussam ponunt Antiqui pituitam lentam, & viscidam in cerebro redundantem, & putrescenrem, ex cuius putredine excitati vapores cor continenter feriunt, vnde febris exoritur, spiritus interim, & cerebrum occupante pituita, qua obtorpescunt.

Arabes proximam caussam statuunt phlegmaticum apostema, quòd scripserit Galenus, lethargum phrenitidi quodammodo esse contrarium, quamquam vel loci, vel caussæ ratione id protulisse, certum est, non quòd sub eodem genere collocentur. Capiuacceus inter verum, & nothum lethargum distinguit, illum, perpetuò ab inflammatorio affectu, hunc verò citrà, sed per consen-

sum

fum aliarum partium, vt in febre quotidiana, & hæmitritæo vsu venit. *quippiam pro altero offert.*

Carpit tamen Capiuacceum Epiphanius, contenditque ex *Hist. 31.* putri potiùs pituita, quàm phlegmonoso affectu proficisci. Platerus putat, lethargum sobolem esse lentæ, & pituitosæ febris, cerebrumque semper per sympathiam affici sublatis eiusdem naturæ vaporibus quæ fuerit minera.

Præclarè videtur mihi Hipp. statuisse, cum ex frigidis humoribus cerebri anfractus occupantibus proficisci protulit.

Differentiæ à forma, si quæ sunt, à subiecto, & ab efficiente repetantur. Eius curationem Hipp. calfacientibus absoluit. Recentiores curationem partim symptomati, partim morbo destinant, symptomati opitulantur ijs, quæ sopitam facultatem excitant, dolorificis vinculis, clamoribus, arte etiam ea, quā instituit Hollerius Stempanus; morbo, & quidem febri, apozematis detergentibus, incidentibus, vena secta, & reliquis, quæ pituitosæ febri debentur. Pituitam, quòd turgere quodammodo videatur, dum principem sedem obsidet, etiam in ipsis morbi carceribus propinato phlegmagogo reuellunt, & educunt, acrioribus clysmis ad intestina corriuant, aut glandibus suppositis. Præmissis generalibus (eadem enim sunt, & docendæ, & faciendæ medicinæ præcepta) ad subalterna gradum faciunt, caputque omni studio repurgant cùm per palati illitus (neque enim gargarizatu vti queunt) & suffitus, tùm per errhina, & ptarmica, errhina inquam solida, neque enim liquidis opus est vti, cum per obliuionem succos in nares adducere nequeant: Deueniunt etiam ad humidas cucurbitulas, ad phænigmos, ad cauteria, quæ & scapulis, & inio, & bregmati inurunt. Demum ad topica se se conferunt, initio repellentia adhibent, his subinde digerentia miscent, Solis denique diaphoreticis, & metasyncriticis vtuntur; educta proxima mali caussa alliotica, & corroborantia caput vsurpant, castoreum nunquam omittunt, sicque totam perstringunt curationem. *Cap. de lethar 8°.*

Paralysis fit à frigido, crudoque humore, qui à cerebro demissus in oculum, siue in aliquam laborum partem, seu in totam, dimidiamue partem descendit. Per nares cerebrum purgantia adhibere oportet, & extrinsecùs ij brium contusum, (herba est, quæ maros, & origanus dicitur) ignis suffitu, & cauteria post aures applices, &c.

Aliam in præsentia passionem aggreditur Hipp. qua dicitur paralysis, Alexandro paresis, quæ nihil est aliud, quàm motus, vel sensus etiam obliteratio ob animalium spirituum inopiam, & defectum, quò vniuersæ aliæ caussæ referuntur, nam & si anima fit

vbi-

vbique præsens, atque adeò suis facultatibus instructa (sunt enim inseparabiles) non mouet tamen, nec sentit nisi per aptum organum, hoc autem ritè constituitur, & redditur idoneum spirituum animalium affluxu, neque sunt posthac illi audiendi, qui facultatem è cerebro in membra deriuant, hæc enim (si spectemus essentiam, & originem) vnà cum anima toto oberrat corpore, eadem verò per organi temperiem, & proprietatem ad hoc, vel illud obeundum munus, & persoluendum pensum contrahitur.

Cæterùm tria morborum genera hunc præpedire affluxum queunt: Intemperies scilicet frigida simplex, aut composita cum materia, aut citra materiam: Angustia, cuius species obstructio densatio, compressio, soluta denique vnitas. Huc referunt quidam vim narcoticam, vt est videre in torpedine, quæ si non paralysim, saltem stuporem inducit, quem benioin manu detentum arcet, Vinum quoque ad recensum adducunt, & Mercurium, quamquam per siccitatem paralysim vinum parere, ratus est Rondeletius, & suo calore, & partium tenuitate, excrementa ad neruos conuehere.

Eustachius Rudius ciuis meus causatur acetositatem, quam in neruis nanciscitur. Plateri sententia Sennerto probabilior videtur in vim narcoticam spiritus, & sensus torpidos reddentem referentis. Hipp. potioris caussæ meminit, crudi scil. & pituitosi humoris proin etiam iuxtà caussæ ideam curationem instituit, dum inquit, cerebrum per nares, purgandum esse, quamquam enim nares potissimum aeris, & odorum inspirationi inseruiant, quas propterea Auenrhois odoris deferens instrumentum appellauit, lustrationi tamen, & purgamento cerebri destinatæ sunt: (errhina verò dicuntur, quæ per nares purgant,) dein affectæ particulæ apponendum esse contusum origanum, est verò origanum herba calida, & sicca tertio recessu, extenuans, & incidens, vt ait Galenus, quam in aceto coctam naribus admouendam iubet in lethargo, demum ponè aures affigenda cauteria, docet. Hæc verò duntaxat in medium affert Hipp., quæ sunt peculiaria remedia, tum quod catholicam totius corporis euacuationem supponebat, tùm quòd eius sit instituti, quod est in his curandis affectibus præcipuum, innuere, & ad fontem digitum intendere.

8. de f.m.f. & 13 meth. med.

Curationem autem sic auspicantur Neoterici. Præsidia sumunt à subiecto, & efficiente caussa: subiecti caussa seruanda est neruosi corporis proportio; causæ agentis ratione, si fiat exempli loco à frigiditate, excalefaciendum erit, si propter solutam vnitatem, adducendum, coniungendumque esse indicatur, si propter densitatem cale oportet facere, si propter luxationem, aut

Methodus.

tumo-

tumorem comprimentem, os reponendum in suam sedem, tumor discutiendus, si morbus sit constipatio, & fiat à crasso excremento, euacuatione opus esse, significatur; si ab alimento crasso, extenuandi oritur indicatio. Sed esto, fiat ab excremento, eoque phlegmatico, vt fit frequentius teste Galeno, aluum primum leniunt iuxta caussæ ideam à quo sanguinem ex sano latere profundunt, si redundet in venis, quia & si non officiat vti præcipua caussa, saltem vt concomitans, & sine qua tutò curatio iniri non potest; Tum præparantia Serapia propinant, quò fluidum corpus fiat, & exæquentur humores, vt ait Auic. mox excipit præparationem purgatio, quam iteratis validioribus propotismatis repetunt, deinde caput vndequaque repurgant, tum affectam particulam exercent, linunt, rubificantia, vt vrticas Celsi more apponunt, cucurbitulas: Quo tempore etiam hydrotica adhibent, vt ligni Guaiaci, Sassafrassi, aut Salsæ decoctionem; Suffitus etiam ex digerentibus consulunt, ægrum dolio includunt, vt solùm pateat quà caput exponatur, supponunt cacabum, in quo cephalica, & nerualia ebullierint, aut supra silices condentes ægrum iubent vinum profundere decoctionis serpelli, origani, calamenthi, stæchados, betonicæ, iuæ, chamædryos, herbæ paralyseos, &c. vt calidis vaporibus perfusum, percussumque corpus in sudores soluatur, & affectæ particulæ humor incuneatus foras erumpat redditus subtilior. Demum corroborantia adhibent, quæque proprietatem respiciunt. Verùm scire licet, duplicem esse paralysim, præcipuam vnam, & primigeneam, epigenematicam alteram, quæ præcedenti morbo succedit, vt quæ Apoplexiam excipit. Priorem audiuit Hipp. qui ea de caussa cauteria consulit ponè aures, quòd arbitratus sit, paralysim perpetuò malè affectum cerebrum sequi, quamquam ex inferis partibus communicatur aliquando capiti materia, vt Melunensibus ex colica.

Lib. de Anat. Viv.

Quæcunque autem passiones in capite fiunt ex stomacho, proficiscuntur, exempli caussa, vomicæ strumæ, dentium dolores, tonsillæ, angina, suffocationes, anhelitus difficultates, & reliqua.

Non est satis, inquit Arist. scire, an sit, & quid sit, sed quemadmodum etiam sit callere oportet; quo circa cum Hipp. quosdam capitis affectus (nil enim refert affectus, ægritudines, an passiones dixeris) percurrisset, in præsentiarum quomodo fiant, ac consistant, percenset, adijciens quaslibet capitis passiones ex stomacho oriri. Cur ita? An quia ventriculi confusio, omnium confusio; vt alibi scriptum est, vnde Serenus de stomacho verba faciens sic cecinit

4. Phys.

Huius enim validus firmat tenor omnia membra,
Et contra istius firmantur cuncta vigore.

An quia cerebrum Hipp. glandulam vocat, quia instar cucurbitulæ trunco corporis imposita trahit ab inferis quidquid volatile est, nempè expirationes omnis generis, quarum assiduis haustibus cerebrum tanquam magna glandula inebriatur? An quia vitium primæ coctionis secunda non emendat, vt proptereà etiam in tertia coctione elucescat? An quia caput, ceu vaporarium impendet stomacho, cui neruorum propagines à cerebro distribuuntur?

Non est tamen vsquequaque verum, nisi in malè habitis corporibus, quorum flaccidior natura suppar est, & impotens integri muneris, patitur enim aliquando caput per idiopathiam, & protopathiam, nulla in reliquo corpore prælucente vitiositatis nota, quod & ipse senex non semel protulit. Cæterum non modò stomachus hoc præbet initium, verùm etiam sæpè iecur, lien, vterus, totum denique corpus, vt Pergamenus notauit.

Lib. 2. de morbis num. 2. *In primũ Prorrh. comm. 3.*

Affectus autem, quos exempli loco ponit, non sunt capitis proprij, nisi catachristicôs, caput enim vocamus totum, quod supra collum est, quodque in glabram, & capillatam partem diditur, dicuntur tamen fieri in cap. quòd frequentiùs horum materiam suppeditet.

Est verò vomica cõtinuitatis solutio in carnosa parte cum sanguinis quadam in mediam regionem effusione, id quod abscessui, & sinui commune est, quòd enim pars ita affecta in exteriore summitate occlusa est, atque nulla ora patescunt, abscessisse quidem ipsa dicitur, affectio verò abscessus, id est apostema nuncupatur, at vbi aliqua ex parte hiat, vt qui continetur, humor excernatur, non amplius abscessus, sed vomica appellari consueuit.

Forma. *Efficiens.* *Materia.*

Strumæ, quæ & scrophulæ, & chœrades, & eparmata dicuntur, sunt glandulæ induratæ, seu scyrrhosus, durusque tumor glandularum. Efficiens caussa est fluxio. Materialis caussa humor est pituitosus, frigidus, viscidus, & crassus, nonnunquam melancholicus, propterea Auic. inter tumores ex melancholico succo enumerat etiam scrofas. Scire tamen licet, solam melancholiam non sufficere, sed vtriusque humoris coitum, concursumque desiderari.

Modus generat.

Generantur, dum humor in glandulas deciduus, colligitur, refrigeratur, paulatimque siccescit tunica contentus. Loca ijs obnoxia sunt ceruix, alæ, inguina, tandem glandulosæ omnes particulæ. Signa oculis obuia sunt, vt propterea frustra adijciantur. Hæc verò notantur discrimina.

Differentia.

Stru-

Strumæ aliæ alijs maiusculæ sunt, aliæ alijs mitiores, & benigniores. Mansuetæ iudicantur, quæ non admodum obduruerunt citra dolorem, & inflammationem, quæque circumscribuntur æquali, rotundoque tumore. Immites verò, & malignæ sunt, quæ scyrrhi instar obdurescunt, & inflammatione, pulsanteque dolore efferantur, tumor illis inæqualis prominet in quo emicant vasa; Tales pharmaco, quin attactu solo irritantur, atque exacerbantur. Ad hæc aliæ sunt sub cute, & superficie tenus, aliæ in profundo delitescunt, quæ magnis vasis insidere solent. Aliæ quouis digiti impulsu dimouentur, aliæ immotæ consistunt. Aliæ vlceratæ, aliæ non, aliæ hæreditariæ, aliæ accidentariæ, vt quæ Pueris propter voracitatem eueniunt, quæ dieta, & ætatis mutatione aliquando euanescunt sine vllo artis auxilio. Quædam venis, neruis, arterijs implicantur, quædam verò neutiquam, quæ sane differentiæ à Medico considerari priùs debent, quàm ad curationem gradum faciat, enim verò malignæ, vt cancri remedijs efferantur, & ingrauescunt, hæreditariæ vix, ac ne vix quidem sanescunt, quæ vasis implicantur, non sine discrimine curantur.

Nec minùs animaduertere decet, quod Villanouanus notauit, vagantes strumas, quæ totum corpus pererrant, & modò hanc modò illam occupant particulam, aut nunquam curari, aut si qua sit spes, eam in assumptis potiùs, quàm in admotis esse positam, vt thermis sulphureis, nitrosis, aluminosis, in esu viperarum, idem enim de strumosis, quod de elephanticis sentiendum est, priùsquàm in cute efflorescant, & emineant, interiora viscera esse labefactata, strumosæ enim sunt partes internæ, omnesque glandulæ illis induruere. In vniuersum verò difficilis, longæque curationis sunt omnes. Quæsitum est, an strumæ sint contagiosæ? Responsum vlceratas, & malignas esse contagiosas, reliquas minimè.

Methodus hæc est, vt scilicet resoluas, si resolutioni obluctentur, ac resistant, vt matures, si maturari recusent, vt exturpes, vel excedas caustico. Mitiores, superficiariæ, recentes, etiam leuioribus remedijs disparent. *Methodus curandi.*

Holerius auctor est, omnes abigi, aboleríque posse vno hoc præsidio, quod ex cupressi folijs neque durioribus, neque tenerioribus concinnatur, folia conteruntur, vinum mulsum affunditur, donec ad strigmenti, cataplasmatisque normam rediguntur, admouentur strumis, tertio quoque die remouentur, nono die sublatæ videntur. Qui accurationem medendi methodum desiderat, adeat Falloppium.

Eo argumento confecerat Arist., vt nullum animal sit corpus simplex, sed ex omnium permixtione elementorum concretum, quòd vniuersis animantibus competat sensitiuus tactus, quod simplici elemento constare non potest; cum sit omnium tangibilium mediocritas, quæ in compositis duntaxat visitur. Quocirca & Plantis, ait Peripateticus, graphicusque Paraphrastes, natura sensum denegauit, quia corpora earum, quòd proxima simplicibus sint, crassiora erant, quàm vt possent sentiendi sublimitatem admittere. Nec item formæ in ijs sine materia recipi poterant, tum ob temperaturam earum immoderatam, tum ob plurimam portionem terrenam, quod elementum inter omnia ineptissimum, & alienissimum à cognitione est. Cuius rei periculum intra nos gerimus, nam in nobis quæ partes terratiores sunt, easdem insensibiles, brutasque continemus vti capillos, vngues, ossa. Quod si verum est, vt est verissimum, cur Hipp. proposuit dentium dolores, qui cum inter ossa sint glebulentissimi, durissimique videntur omni sensu carere, atque omni adeò dolore, cum tactus affectio sit, seu molestia, quæ in ipsa percipitur sensione ex ijs, quæ continuum soluunt? Verumtamen non iniuria Hipp. dentium dolores in medium attulit, quia tametsi propria tonditione bruti sint, & ineptissimi ad sentiendum, prout tamen nerui communione, consortioque participant, sentiunt, & identidem immaniter indolescunt, quod quidem dentibus præcipuum est, propterea quod externis iniurijs expositi sunt. Hoc tamen interesse videtur, quòd reliquæ particulæ naturæ commoditate, & aptitudine ad recipiendum sensificum spiritum intra propriam indolent substantiam, dentes verò propter ineptitudinem, neutiquam, & non secus, ac cætera ossa, immoti sunt, & torpidi, qua caussa etiam ab vnitatis solutione non afficiuntur, sed ab vna duntaxat intemperie, quę fiat neruo communis.

Appelleute igitur alicuius humoris aciditate, aut acrimonia ad dentem, cuius substantiam subit neruulus, dolor, acerbusque animi sensus excitatur, qui ad radicem est acutissimus, quòd si ad gingiuas fluxio pertingat, vtrâque causâ dens compatitur. Sed πεδίον ὑππῶ. Remedia quæ ad debellandum dentium cruciatum commendantur, mittimus, cum sint extra consilij nostri cancellos

Illud adiecisse non pigebit, cuius sæpè fecimus periculum, dolorem veluti miraculo consopiri, si os colluatur aceto decoctionis tartari. Apud Galenum commendatur succus hederæ terraneæ in aurem dolenti denti respondentem instillatus.

Curiosuli quidam ambigunt, an dentes inter ossa censeri debeant, quòd sentiunt, & renascuntur, quòd Hipp. scripsit, frigidum

dum inimicum esse neruis, dentibus ossibus, qui sanè ea mente, vt ossa à dentibus distingueret. Nos tamen scimus, sciscimusque esse ossa, nam si neruus etiam reliquis ossibus inseratur, peræquè sensum afferet? Quod verò renascantur, accidit ob copiosius alimentum genis impertitum, & ossificæ virtutis præsentiam. Porrò dentium, atque ossium Hipp. particulatim meminit, quia reliqua ossa patiendo duntaxat, dentes sentiendo etiam à frigido afficiuntur.

Respondet Capivacceus sominatricem residia in radice dentium, quia radix pars est dentis, & genita est in vtero, vnde Gal. c. 5. l. 2. seu in recens natis dentium radices in gingiuis latent.

Quid sint tonsillæ, quis earum vsus, scripsit Hipp. sunt sub lingua glandulæ, vtrinque vna, quæ duobus malorum generibus laborare solet, inflammatione scilicet, & scyrrho. Cũ inflammantur, paristhmia Paulus nuncupat, antyades verò cum scyrrhescunt. Curatio instituitur pro humoris, quo tumescunt specie, quamquam lib. 2. de morbis ex piruita tonsillas ægrotare scripsit. Tonsillæ inquit, & gingiuæ, & partes sub lingua, & quæcunque huiusmodi hoc loco consistunt, hæ omnes partes ex pituira ægrotant, curationem verò bellè præscribit eodem labro. Vna verò hæc cautio, adhiberi debet, vt nunquam extrinsecùs repellentia & apocrustica admoueantur.

Lib. de gland. pag. 26. nu. 5.

Pag. 65. nu. 11.

Num. 30.

Tonsillis finitima, sed multò deterior, angina, cuius tres species assignat Hipp. anhelitus difficultate, doloris acrimonia, & tumoris magnitudine distinctas: Illa enim est grauissima, & eodem ferè die interficit, quæ summos afferens cruciatus, spiritumque intercipiens nullo se se in conspectum tumore profert. Paulo mitior, quæ & si vehementi dolore stipetur, se se tamen manifesto tumore prodit. Omnium mitissima, quæ respirationis difficultatem adimens tuber promit, ac ruborem. Paulus maioris distinctionis gratia, quùm interiores musculi afficiuntur, qui laryngem mouent ad vocem efformandam, cynanchen, cum exteriores paracynanchen appellat, quemadmodum cum musculi interiores gulæ phlegmone tentantur synanchen, cum exteriores parasynanchen.

Discernuntur actionis offensione, nam inflammata gula (est enim angina faucium inflammatio) deglutitio aboletur, inflammato gutture vox, & respiratio vehementer læduntur, quò maior est deuorandi, aut respirandi difficultas, eò periculosior angina, quia inflammatio ad internas partes pertinet.

Quando anginosi spumant, non minus sunt desperati, quam spumantes apoplectici, suntque sine auxilijs deserendi: Mortem præ foribus esse, significandum.

In eodem discrimine versantur anginosi, cum depressa lingua nullus apparet tumor, ægri nihilominùs coguntur recti respirare.

Cura-

Curatur misso sanguine ex cephalica per epicrasim, *iniectis* acribus clysmis, admotis dorso cucurbitulis, ranularum reclusione. Equidem anginosum animam iam agentem ab orci faucibus reducem feci iugularium scarificatu, quod meticulosis videbitur audax facinus. Succedente tempore propinatur pharmacum, quod bilem educat, gargarismis repellitur fluxio, litu foras euocatur humor, lactis gargarizatu cum plantaginis succo permixti mulcetur dolor; Cynanchica adhibentur, stercus canis, aut pueri lupinis nutriti, nidus hyrundineus cum melle subactus, aut pulli ipsi hyrundinum in cinerem rediguntur, & cum mulsa propinantur, eodem modo cancrorũ, & limaciũ cinis adhibetur. Dioscorides vrit millepedes, puluerem immiscet melli pro colli illitu. Suffocatio, inquit Galenus, animalibus contingit ob vtilis alicuius qualitatis penuriam, vtilis hæc qualitas est moderatum frigidum, quo calor euentatur, & veluti enutritur, vt ait Hipp. decumbente igitur ἀτρεῶς, & confertim pituita in respirationis organa, beneficium ventilationis, refrigerationisque summouetur, atque ideò suffocationes contingunt, quæ etiam ab vtero malè affecto, vt testatur Hipp. Eadem de caussa & anhelitus difficultates suboriuntur. Harum verò curatio instituitur ea methodo, vt partis mandantis vitium, per quod excrementum colligitur, per contrarium emendetur, excrementum genitum euacuetur, partis verò recipientis imbecillitas roborantia postulat, præterea vt excrementum aliò auertatur, intercipiaturque.

Lib. de vtil. resp. *Lib. de nat. fœt.* *Lib. de carn.* *Lib de vet. med.* *Lib. de morb. mul.*

Caput autem suturas habet tres, inuenitur & solidum absque suturis caput, & hoc quidem humidum est, &c.

Victurus genium debet habere liber,

inquit ingeniosus Vates, genium interpretantur methodum, & rectam præceptorum collocationem, quam vtinam paulò diligentiùs nunc obseruasset Hipp. quò clariùs nobis mens eius elucesceret, videtur enim nullo ordine progredi, & veluti tenebras ob oculos nobis offundere, dum vicissim è physiologia in pathologiam, & è pathologia iterum in Physiologiam relabitur, quam notam passim obijcit Veteribus Arist. Quorsum enim nobis futuris confertum, consitumque, aut vacans caput obijcit? Videtur tamen hoc esse antecedentium consequens. Qui enim scias, quomodo quippiam ægrotet, ni prænoris, quomodo natura habeat? Rectum enim est iudex sui, & obliqui.

Caput Hipp. amplæ cucurbitulæ comparauit, ait Riolanus, quoniam ab inferis partibus vapores, & fuligines attrahit, quibus anfractuosum cerebrum imbuitur, cum autem sint præter naturam

Lib. de morb. *Riol. lib. Anat.*

ram

ram, & in cerebro detentæ lethiferos inducant affectus, ad eorum euacuationem varios efformauit natura meatus, vt liberior huiusmodi excrementis pateret exitus, superiorem capitis partem suturis distinxit ad fuliginum expirationem, & exclusionem, inferiorem manifestis ductibus ad humorum expiationem perforauit. Suturas autem effecit septem, quarum aliæ sunt propriæ ossa cranij inuicem secernentes, quæ sunt veræ, vel spuriæ, aliæ sunt communes, quæ caluam ab alijs ossibus ethmoide, & sphoenoide supernaque gena disterminant, atque dispescunt.

Tres autem in cap. benè constituto suturæ descriptæ sunt, quibus, inquit Ruffus, vetusta nomina desunt, sed nuper à quibusdam Medicis Græcam linguam malè doctis imposita sunt. Anterior vna, quæ coronalis dicitur, arcualis, & puppis sutura, Græcis Stephanæa, quòd olim ea capitis parte coronæ gestari solerent. Posterior altera Lambdoides à litteræ λ similitudine. Inter vtramque iacet sagittalis, quæ per capitis longitudinem exporrecta semper in puerulis vsque ad septennium, interdum in viris, frequentius in fœminis inuito Vesalio vsque ad summas nares prorepit.

Sed quis obijciat Hipp. suturas capitis modò tres modò quatuor ponentem, quod multis incongruum esse videtur. Cui sic respondendum. Quando Hipp. quatuor suturas constituit, coronalem duplicem effecit, quia dirimitur à sagittali ad summas vsque nares excurrente. *Lib. de ossibus.*

Sunt, qui suturas octo statuunt, tres veras, quarum commeminimus, tres communes, quæ caluam cũ cunei formi, cribrosoque osse, & maxilla superiore connectunt, & duas spurias, alias squammosas, quod squammarum more committantur, aliàs temporales nuncupantur, quum temporum ossa committant cum syncipitis ossibus.

Adiecit reperiri solidum cranium, absque suturis, & tunc esse caput humidum, quod sanè consentaneum esse videtur, si modò expurgandis fuliginibus suturæ pateant in capite. Hinc Hipp. caput, inquit, & splen maximè sunt morbis obnoxia, attamen caput sanum est, quod plures habet suturas. Quid igitur Celso respondeas contrarium scribenti caluam raro sine suturis esse, locis tamen æstuosis facilè inueniri, & id caput firmissimum, & à dolore tutissimum esse, ex cæteris quò suturæ pauciores sunt, eò capitis valitudinem commodiorem esse? Facilè est tamen Celsum cum Hipp. componere, si dicamus, caput solidum, nullisque discretum suturis firmius esse, & externis iniurijs potentius resistere, sed propter fuliginum, & vaporum retentionem morbis internis oppor- *Lib. 4. de morb.* *Idem habetur lib. de locis in hom.*

tunius

tunius redditur, hinc fit, vt quibus caluae est ἄῤῥαφος, id est incon- futilis, iscephalææ miserrimè torqueantur. Si quis obnitatur adijciens, caput solidum externis læsionibus magis esse obnoxium, quia videtur natura capitis ossa per suturas distinxisse, vt fractura in læso osse desinat, ac terminetur, ac proin caput solidum, & continuum alicubi percussum in vniuersum finditur. Respondetur, collationem fieri inter res eiusdem speciei, internas intemperies cum externis esse comparandas: Quando igitur Celsus caput sine suturis esse firmissimum, durissimum, ac à dolore tutissimum, non intellexit à percussionibus securum, & immune, quâ de re videas Rorarium libro contr. & paradox.

Crispos verò capillos habere calidioris capitis signum est. At recti crines ex superuacuo, qui in capite est, humore fiunt. Flauedo capillorum ex flaua bile, caluities verò ex caliditate prouenit.

Ad membri rectam constitutionem non modò egregia compositio desideratur, verùm etiam laudabilis temperies, quæ radix est naturalium munerum, hinc Hipp. signa à capillis petita subdit, quibus facilè capitis temperamentum dignosci possit. Inquit igitur, crispum capillitium calidioris capitis signum esse, quod Galenus confirmauit. Capilli quoque, ait, in his statim in lucem editis in capite ortum habent, & cum plurimùm à mediocri temperatura in caliditate recesserint, nigri, & robusti, & crispi fiunt. Quod verò capillorum rectitudo, & planities capitis superuacuam humiditatem arguat, in hæc verba testatus est idem.

Lib. Microtec- ni.

Humidioris verò cerebri indicia capilli plani, & nequaquam calui fiunt, sensus autem turbulenti, & paulò post subdit, caluitio calidum, siccumque cerebrum notari.

De colore capillorum sic statuit Galenus, vt albus ex pituitoso humore, rufus, qui scilicet sit medius inter flauum, & album, ex limo pituitosæ, biliosæque materiæ fiat, niger verò ex vapore conuerso in exactam fuliginem, flauus ex vapore minùs tosto.

Comm. in art. Paru.

Verùm, inquit argutissimus Argenterius, si vnica est materia pilorum, vapor scilicet, quomodo pituita erit materia albi capilli? Qualem quæso fœcem imaginatur ex bile, & pituita fieri? Quomodo niger, & flauus fient ex solo vapore, rufus verò ex solidiore materia? Sicque cauillando, & argutando pergit vir acutus, donec suam subijciat opinionem. Quare, inquit, in ea persisto opinione, vt credam, pilos fieri ex terraceo illo excremento, quod ex tertia coctione in singulis partibus resultat, & postea cum pituitoso illo excremento cuti subdito permiscetur. Verùm nil aduersus Pergamenum conficit, ille enim duplicem materiam agnouit terrenam faliginem, & humores, vnde effertur, quorum

redo-

redolet naturam, illam proximam, hanc verò remotiusculam. Capillorum itaque colores ex humoris dominatu repeti sapienter cum Hippocrate statuit.

Cur autem crispi fiant, subdit. Exeunt in crispitudinem vel ob ambientis caliditatem, & siccitatem, vel arte concinnantur, quomodo mulierculæ calamistris capillos intorquent, pariuntque cincinnos, vel exhalationis impulsusque imbecillitate, vel denique ob cutis meatuum obliquitatem: Enim verò ab aere calido, & sicco cirri euadunt, ebibito, exhaustoque capillorum madore, perinde atque fidiculæ, ac tergora ignis accessu conuelluntur, ac torquentur, & ea de caussa Aethiopum gens cirrata videtur. Cum verò meatus ob nimiam siccitatem, conniuent, obliquanturque, exhalatio nequit per illos rectà prodire, sed per tortuosos sinus, & anfractus, efferri cogitur, vnde ad radicem retorquentur pili, quod etiam vsu venire consueuit, vbi imbecillior fuerit exhalatio, vt enim eneruis flamma sursum agi prohibita in obliquum distendit, ita fortassis cum paucum est excrementum, vel cunctanter, torpideque motum, exturbatumque rectà commeare non est potte, quare reliquum est, vt reflectatur in latus, qualem verò intus figuram induunt, talem foris retinent. Ex caussarum verò coitu, valentiaque aut dissolutione, infirmitateque concinnati plus, minùs apparent. Hinc ad caluitium discurrit.

Cutis siccitas, duritiesque aliquid sanè confert in senibus ad caluitium, sed præcipua huiùs caussa tum in illis, tùm in alijs omnibus sumitur ex terracei excrementi egestate, vnde pili conflantur, vt Galenus palam profitetur inquiens. Siquidem ostensum in his est, quod ex succis, qui per cutem transpirant, quod limosum est, id pilos tum à principio gignit, tum de cætero veluti succrescendo auget. Hoc igitur vel quoties prorsus perijt, vel nitrosum euasit, toties pilos corrumpi est necessum, ac prorsus quidem delapso, amissoque eo, qui pilos nutrit, succo, caluitium oboritur. Penuria igitur terreni excrementi à calore absumpti proxima, & præcipua caluitiei causa statuatur. Cæterùm quid respondeas Hipp. caluos esse pituitosos scribenti? Galenus eat obuiam, & suppetias præbeat. Phlegma hic vocat Hipp. quidquid in succis adustum est, vstionem, inquit, monstrat crusta alba, & veluti incinerata. Argenterius haud multi signa facit ex capillis desumpta ad dignoscendam cerebri temperiem, tum quòd ex alijs partibus efferantur fuliginosa illa retrimenta, tum quòd ex cranio vix exiliant. In eos tamen vsus cranium conditum esse diximus, peruium, vt foras erumperent, quæ continenter tolluntur fuligines, ac vapores.

14. *Meth.* c. 18.

Lib. de nat. fet.

Articulatæ vocis species tres habentur, grauis, acuta, & media, hæc à spiritu procedunt.

Mirabitur quispiam, quòd hic vocum discrimina interferat Hipp. quæ ad musicen potiùs spectant, attamen quia facultatis animalis actio est, Hipp. qui nec certo ordine sua apophtegmata protulit, non sunt abs re. Vox est sonus animantis per instrumenta vocalia factus ad quippiam significandum. Tria verò sunt, per quæ non omnis modo sonus, sed vos etiam gignitur, primum est id, quod plagam infert, dein id cui infertur, tertium id, in quo hæc aguntur.

Aerem sanè in vtroque necesse est, haberi, quamquam non eodem modo in vtroque, nam ad vocem elidendam non omnis aer requiritur, sed solùm spiritus is, quem alterno modo in anhelitu reddimus, & ducimus. Huius verò duplex officium, hoc ad calorem, qui intus est, refrigerandum, alterum quidem non necessarium, sed ad vocem formandam inuentum gratia melioris notæ. Vocis verò instrumentum præcipuum est larynx, siue caput aspetæ arteriæ, quia hic primùm vox formatur, huic inseruiunt primò pulmones aerem pro efformanda voce perpetuò continentes, vnde illæ animantes solùm vocem edunt, quæ pulmones habent, ac respirant. Dein musculi pectoris, intercostalesque, quorum beneficio vehementiùs comprimitur aer, & è pulmonibus confertim ad laryngem eliditur.

Tandem nerui recurrentes à sexta cerebri coniugatione producti, quibus vis formandæ vocis laryngi communicatur, vnde his oblæsis animal redditur ἄφωνον. Prospicit, denique huic operationi Epiglottis lingula capiti laryngis appo sita, quæ ad percussionem aeris in larynge plurimum confert.

Hoc modo inarticulata vos in animantibus conflatur, quæ materia in homine est sermoni, vbi loquela concinnatnr, quando eadem vox in larynge nata beneficio linguæ, gargareonis, buccarum, labiorum ac dentium diuerse pro varijs animi conceptibus significandis articulatur, exprimiturque. Quum ergo hæc pacto vos fiat, videndum, quomodò eius discrimina, vt cur alia acuta, alia grauis, alia media. Horum causam rectè Philosophus in aeris copiam, aut inopiam, præterea in organi angustiam, aut amplitudinem reijcit, ita vt vox acuta fiat ex aeris percussi inopia, & meatuū angustia, grauis ex collisi aeris copia, & organi latitudine, media ex mediocri causa: Argumento sint tibiæ, & fides, quæ vbi fuerint tentiores, acutiorem reddunt sonitum, & tinnulum, quia tunc paucum aerem percutiunt. Hipp. solius meminit spiritus ceu potioris causæ.

19 sect. Probl. 37. Probl. 9. Aphrod. quærens cur spadones voce sunt acutare, ssē. lit, quod humiditatis copia implens asperam

Qui-

Quidam non in aeris copiam, aut inopiam referunt, sed in motus celeritatem, aut tarditatem. Dicunt enim motuum alios esse celeriores, alios tardiores, eorumdemque alios rariores, alios spissiores. Nam si quis in continuum motum respiciat, ibi aut velocitatem, aut tarditatem necessum est, comprehendat; Sin verò quis moueat manum, aut frequenti eam mouebit motu, aut raro, & si tardior quidem fuerit, & rarior motus graues, necesse est, motus effici ipsa tarditate, ac raritate pellendi, sin verò sint motus celeres, ac spissi, acutos, necesse est reddi sonos. Idcirco enim idem neruus ampliùs acutum sonat, si remittatur, graue.

arteriam eam coarctat, habere ssi itus per angustā moās vocis acuitatem efficit, latum vt in viris grāditatē.
Boet. lib. 1. Mus. c. 3.

Quando enim tentior est, velociorem pulsum reddit, celeriusque reuertitur, ac frequenriùs, ac spissiùs aerem ferit. Qui verò laxior est, solutos, ac laxos pulsus efficit imbecillitate feriendi, nec diutiùs tremit. Neque enim quoties pellitur chorda, vnus tantùm edi putandus est sonus, aut vnam esse in his percussionem, sed toties aer feritur, quoties eum chorda tremebunda percusserit, sed quoniam iunctæ sunt velocitates, sonorum nulla intercapedo auribus sentitur, & vnus sonus sensum pellit, vel grauis, vel acutus, quamuis vterque ex pluribus constet, grauis quidem ex tardioribus, & raris, acutus verò ex celerioribus, ac spissioribus.

Hæc verò & si quàm quæ ad Sagram, veriora, ab ipsa tamen aeris copia, aut paucitate per motum comprehensa ceu adæquata caussa pendent vocum discrepantiæ, quæ hactenus relatæ sunt remotiusculæ.

Iecur autem ipsum alimentum triplici digestione in succum redigit, ex prima digestione cor alimenti qualitatem, saporem, scilicet suscipit, & puri sanguinis procreatio fit: secundam digestionem iecur desumit, & corporis partibus alimentum largitur, vnde flaua bilis constitutio fit. Lien verò sanguinis fæce alitur, vnde & melancholicum humorem constitui, certum est. Cerebrum autem à stomaco humectatur, & pituita exuberantiam peragit. Tertia digestione supernè in stomacho in succum vertitur, & tunc reseratur ianitor, qui ventriculus nuncupatur, quoniam transitus secundùm facultatem subministrat, inde alimentum in inferiorem ventrem demittitur. Aluus verò à pituita acerbitatis gratia oblectamentum sentit. Humidum verò excrementum per renes, ac ieiunctos ipsius excrementi meatus in vesicam, id est in phuscam descendit, in ventrem enim aqua ingreditur.

Pepseos tres species statuunt Medici (quamquam sint, qui quatuor) chilosim, alimēti mutationem in chylum, hæmatosim, chyli mutationem in sanguinem, omiosim sanguinis in substantiæ partis assimilationem.

Auic.
Actuar.

Prima in ventriculo celebratur, secunda in iecinore, tertia in

ſingulis partibus conficitur. Cuiuſque ſuà eſt prouiſio, & peculiaris præparatio. Cibus enim præmanditur, quod comminuta, diuiſaque minùs agenti calori reluctantur, ac reſiſtunt, quàm integra, & compacta, agit nimirum ſecando, digerendoque diſcriminat per meatus peruadendo ſubſtantiam, quod in ludibus præuſtis ita eſſe, oculis conſpicimus, poroſa enim, quæque patentiores obtinent meatus citiùs ab igne deuorantur, quàm ſolida, & conniuentia, propterea dentium attritu primùm comminuitur. Hinc cornigeræ animantes, quibus ſuperna maxilla dentium beneficio priuatur (quorum materia in cornua faceſſeuit) duobus donantur ventribus, primum pro dentibus ad alimentum parandum, quem Græci prolobon, Latini ingluuiem appellant, alterum ad coquendum, conficiendumque cibum obtinent. Confert etiam quæ in glandulis colligitur dulcis, temperataque pituita, cuius tepore perfuſum molleſcit, caleſcitque iam pertritum alimentum. Tritum, mollitumque faciliùs deglutitur. Ventriculo exceptum ſe ſe in fundum præcipitat, ibique ſubſidet, ventriculus autem ſe ſe in arctum, anguſtumque cogit, colligitque, vt illud vndique amplexetur, & fruatur, nam ſi non ſubſiſteret, verùm à flatibus innataret, aut ſi ingratum, abominabileque eſſet naturæ, ventriculus ad excretionem reſupinaretur, aut effœta iam virtute laxaretur, ſicque concoctio aut penitus non fieret, aut certè perperam.

Mirum eſt, quàm arctè comprimantur, coeantque vnà cauitatum omnium extrema vacui metu. Dum hæc peraguntur, Pylorus clauditur, ne fluida, & liquidior portio effluat ante coctionis abſoluta munera, cuius tempus quidam ſeptem horarum ſpatio definiunt, coctionem enim quatuor, digeſtionem, diſtributionemque tribus abſolui arbitrantur, ideò ſeptem horas ſomno indulgendum eſſe iubent.

Simul atque ventriculus ſuo functus eſt officio, chylum in inteſtina deponit diſtribuendum hepati, non quòd illa chylum ad iecur amandent, quaſi illi proſpiciant, & ſanguinis penuriam præſentiant, ſed alliciente hepate diſtrahitur chylus per meſeraicas venas, quomodo ſingulis partibus trahentibus fit aſſimilatio. Quòd verò chylus in inteſtinis magis, ac magis perficiatur, duabus aſſequimur coniecturis, primò quòd conſtent eadem ſubſtantia, qua ventriculus, fiat autem chyloſis ventriculi proprietate. Secundò quòd alimentarij clyſteres, quales ex lacte, vino, iuſculis concinnari ſolent, in inteſtinis non ſecus, ac in ventriculo iecori præparentur, atque illic in chylum elaborentur.

Me-

Mesenterium est corpus membranosum innumeris conspersum venulis, quarum officia duo sunt, primum distribuere chylum hepati, alterum sanguinem deferre ad intestinorum nutritionem. Hinc fit, vt chylus post dissectionem ruber appareat, quam quam sint, qui chylum in venis meseraicis præparari, & vtcumque in sanguinem commutari velint ea vi, & proprietate, qua sanguis in venis spermaticis dealbatur.

Illectum chylum iecur sanguigena virtute sibi insita in sanguinem commutat, sanguinem cum dico, quatuor humores audio, neque enim refert, si secundam coctionem hęmatosim, an chymosim appellaris. Vt sanguis syncerus distribuatur, sagax natura hepati supposuit cystim, quæ fel fugat, & attrahat, ex aduerso lienem, qui limo illum repurget, renes, qui serum emulgeant, lien & renes nonnihil alibilis sanguinis attrahunt, quem sibi ad nutritionem retinent, reliquum velut onus amandant. Hoc interest, quòd cum corpus renum sit densum non coctione, sed transfusione sola, & partium distractione sanguinem separant, lien verò rarus, & spongiosus, quem attraxit limosum, & fæculentum sanguinem paulatim coquit, coctione alibilem portionem ab excrementis secernit illam retinet in alimentum, hæc verò ablegat ad ventriculi fundum ad coctionem, & retentionem simul alimenti promouendam.

Addit Auic. tertiam vtilitatem, vt aciditate sua famem excitet naturalem. Vnde licet colligere, minimè falsum esse Arist. melancholicos edaci voracitate laborare, quamquam falsò notarit Cardanus, esse famis patientissimos: Sanguis ergo eô modo illimis, ac defæcatus ad nutritionem partium omnium distribuitur, qui cum sit per coctionem incrassatus, ne segnius venas permeet, atque peruadat, sero diluitur, quod Hipp. propterea ὀχέμα τροφῆς nominat, cum sanguinem ad partem nutriendam perduxit, nisi in sudores dissipetur, in venam cauam refluit, vnde à renibus emulgetur, & in vesicam refunditur suo defunctum munere. In singulis autem partibus fit tertia concoctio, quam ὁμοίωσιν appellant, quum variè affectus sanguis tandem partium substantiæ assimilatur. Hic autem est naturæ ordo in persoluendo coctionis penso altius à nobis repetitus, quem non ita dilucidè nobis apposuit Hipp. qui brachylogia tam ænigmatωδει suam tulit sententiam. *Iecur, inquit, ipsum alimentum triplici digestione in succum redigit.* Qui fit hoc? Ædipum Pol, aut mihi ipsius Apollinis Genium augurer, vel potiùs Alexandrum qui triplicem hanc digestionem, ceu nodum Gordianum cedat, ac dissoluat.

Lib. de somn. & Vigil. c. 3.

Sed enim satiùs sit cum doctissimo homine loqui, quàm oppedere.

dere. Marinellus existimat, hunc esse vsum hepatis vt tripliciter digerat, malim ego dixisse, post triplicem digestionem, segregationemque excrementorum quæ tria sunt, limus, fel, serum, alimentariam portiunculam in succum, qui propriè alimentalem humorem significat, conuerti. *Ex prima digestione cor alimenti qualitatem saporem scilicet suscipit, & puri sanguinis fit procreatio.*

Quis ausit firmare, cor susceptum saporem ex prima digestione in purum sanguinem commutare? Scitum est, melle accidentia substantiam non constituere, sapor autem qualitas secunda ex primarum permixtione suborta, seu potiùs affectio in aqueo humido à terrestri sicco, & percoquente calore facta, gustatum, qui in potestate est, ad actum per alterationem deducens. Sanguis substantia est; cum nil igitur vltra suam speciem agat, dicẽdum, alimenti sapidiores, spirituosioresque particulas audiuisse Hipp. quæ per venam cauam cordi distributæ vitalium spirituum opulentiam augent, qui purus, illimisque sanguis dicuntur Hippocrati. Non præterit me, penes Medicorum caryphæos lasciuam quandam nutritionem per alimenti qualitatem, ac saporem dari, qua simul atque ingestus est cibus, animalis, non naturalis fames sedatur, quæ stomachi orificio, quod cor antiquis appellabatur, vnde cardialgia, & cardiagmos, ceu proprio subiecto insidet, sed hæc nostro instituto aptari, accommodarique nequeunt. *Secundam digestionem iecur desumit.* Quia est totius chymoseos initium. *In qua bilis fit constitutio.* Tum quia formam hinc indipiscitur, tum quia bilis locus folliculus in hepate, vt ait Hipp. 4. de Morbis.

Peracta hac secunda coctione, *iecur alimentum singulis partibus elargitur.* Non distributione, sed attractionis concessione, & licentia, singulæ enim partes ex hepate veluti ex fonte gratiosi humoris proprium alimentum attrahunt, nisi quis malit ab hepate in proximas venas euomi, vnde postea allicitur à pulmone biliosus sanguis à capite pituitosus, à liene, ossibus melancholicus, à carne syncerus summũ à singulis suæ naturæ congener attrahitur. Neque enim putandum est, pituita simplici, aut bile, cerebrum, & pulmones alescere, enutririque, sed huiusmodi sanguine, & hoc est, quod volebat Arist. solum sanguinem nutrire.

Lien ex sanguinis fæce alitur. Quia crassioris sanguinis partem prolectat suæ naturæ familiarem, ac vernaculam, vt noua coctione alimentalem sanguinem secernat ab excrementitia portione, lien enim, vt retrò sumus fati, licet atrum, & fæcosum sanguinem attrahat, subtiliori tamen nutritur sanguine, quam iecur, quia per nouam coctionem sanguinem secernendo attenuat, cui propterea natura tot arteriarum implexus concessit.

Cerebrum autem à stomacho humectatur.

Quia cum stomachus sit veluti focus,& culina,vbi prima coctio elaboratur, plurimos effundat vapores est necessum, qui caput, quod veluti glandula superstat, humectāt,sunt enim actu humidi. Fit autem pituitæ exuberantia, quia huiusmodi vapores cerebri frigiditate densati pituitescunt, neque enim auscultandum est Argenterio, vt quidam dicunt, magis arguto,quām docto, quem inficiari non pudet.

Perinde,inquit Arist. vapores in caput sublati in pituitam degenerant, ac vapores è terra in secundam aeris regionem elati in pluuiam vertuntur.

Summa est sanè inter caput,& ventriculum consensio,vt dixerit Persius,ventrem dare intellectum. *Tertia digestione alimentum superne in stomacho in succum vertitur,&c.* Non est mirum, si Hipp. hanc tulit sententiam,quia scripsit, cibum ingestum prima die in corpore obmanere,postea accedente nouo cibo coqui,& diffundi in corpus, postea exiliorem, magisque tenuem redditum ad ventriculum accedere, & per omne tempus à recenti cibo expelli, vbi verò ad ventriculum peruenit, cibos in hoc loco coquere, & de se sanguinem in corpore facere. *Lib. 4. de morb.*

Chylosis tamen, quæ est propria ventriculi actio, non supernè, sed in fundo conficitur.

Reseratur autem ianitor perfecto chylo eo modo, quo vulua dehiscit absoluto fœtu, inseruit enim ventriculus toti, communeque obtinet officium, subinde in tenuia demittitur intestina, vbi nouam elaborationem suscipit, sunt enim eiusdem cum ventriculo naturæ. Aluus verò, seu inferior venter, intestinaque oblectamentum percipiunt, dum excrementa excipiunt, non secus, ac cystis, dum fel hospitatur,& susceptat, natura verò hoc fit, vt ait Aphrodisæus,vt propterea satagentis sit,& curiosi vltra quærere. Humidum autem excrementum h.e. Serum suo defunctum officio per renes, & vreteres in vesicam descendit, quæ est huiusce excrementi susceptaculum.

Sensus in homine quinque habentur, visus, olfactus, auditus, gustus,& tactus. Nam visus ex æthere, olfactus ex aere, auditus ex igne, gustus ex humido, tactus verò ex terra fit.

Mirificè me torquet Hipp. qui è capite ad iecur ceciderat, nunc iterum ad caput assurgit. Hoccine est methodo docere? Verumtamen quia hepar Alentis animæ sedes est, caput sentientis, illaque ad hanc gradus est, qui necessariò anteit, non est absurdum de sensibus edisserere.

Quòd quinque sint sensus sic ex Arist. demōstrauit Themistius.

Sunt sanè sensus, qui plurimi habentur, & supra quos nullum adesse alium sui generis nouimus, numero quinque. Visus auditus, olfactus, gustus, tactus, quod ex his, quæ sequuntur facilè demonstratur. Tametsi enim supra quæsiuimus, essentne plures potestates, & vires in tactu, propterea quod plura esse subiecta vni ei sensui videbantur, non ideò valet, vt sensus aliquis à nobis prætermissus credatur, nam quamquam plura sint, quæ tanguntur, & contrarietates itidem plures, nulla tamen illarum est, quæ ambitum sensus huius effugiat. Nempe grauia, & leuia quamuis non protinus, nec occursu primo, nec eodem modo tangantur, quo calida, humida, frigida, sicca, non tamen se subducunt, nec euadunt, quin percipiantur à tactu. Inest enim quædam vis, & facultas etiam nobis discernendi, librandique ponderis. Eò nunc quærimus, non vtrum potestas ea inter tactorias, habenda, collocandaque sit, sed vtrum qualitas aliqua corporum habeatur, quæ à nobis comprehendi non possit. Et hercules videtur nulla. Omnium earum iudicium habemus, & sensum. Proin si sensu aliquo deficeremur, necessariò & nobis instrumentum deesset; ac omne quidem sentiendi instrumentum corpus est. Corpus omne vno, aut pluribus constat elementis. Ex instrumentis etiam alia in nobis simplicia, & sui generis, sunt, alia ambigunt. Pupilla ex humore. Auditus ex aere. Olfactus in ancipiti ex alterutro. Gustus ex aqua: Cæterorum ex aere, nullum quod ex igne, aut terra conditum sit. Ex igne propterea quod omnibus instrumentis additus est, quia singulis sensibus portio sua caloris obtigit, nec potest animus parte vlla sine calore naturali sentire.

Ex terra ideo, quia elementum id crassissimum, & ad cognitionem ineptissimum videbatur. Quam ob caussam membra ea, quæ terratiora sunt, vt ossa, vt vngues, vt pili, bruta quoque, & priuata sensu habentur, sed tamen terra copiosior, & dominantior in tactu, quàm vt cæteris sensibus est. Ergo nullum sensorium nobis deficit ex ijs, quæ simplicibus constant.

Sed ne id, quod ex pluribus constat, desideremus, quale caro est, aut quod pro carne aliquibus proportione inest, si modò carnem appellare sensorium fas est. Quare si nullum machinamentum, instrumentumque abest, nulla quoque sentiendi vis abest, quæ instrumentis vtatur. Præterea quum sensus ita instituti, comparatique sint, vt interuentu medij corporis effigies rerum, & motus accipiant, necessum est, medium illud aut extraneum, aut coniunctum intelligi, primum habemus coniunctum, quo vtuntur gustus, & tactus. Deinde & extranea, atque ea sunt aer, & aqua, quæ cæteris sensibus ad inuectum sensibilium famulantur, ancillanturque. Ac gressibus quidem ad percipiendos colores, ac sonos

nos aer satis est. Aquatilibus aqua, sed vtrumque est, & pro coloribus, & pro sonis simul idoneum. Item vtrumque seorsum pro singulis, h.e. aer, & aqua pro coloribus, & aer, & aqua pro sonis, nullum igitur intermedium, quo carere animalia videãtur.

Quòd si præsto nobis omnia sint, & ea, per quæ simulachra rerum vehuntur, & ea, in quibus recipiuntur, nullus sensus potest vel fingi, qui deesse animalibus videatur, non quidem omnibus, sed perfectis, & quæ nec læsa lacessitaque habeantur, nec trũca.

Paucioribus ratiocinatur D.Thomas. Quicunque ait, aliquod sensus organum habet, per quod nata sint cognosci sensilia, hæc omnia cognoscit per illud organum, sed animalia perfecta habent omnia sensus organa, ergo cognoscunt omnia sensibilia. Cum igitur non habeant nisi quinque organa, non erit alius (ratione propriorum sensibilium) præter quinque sensus. Numerus igitur externorum sensuum tum ex proprijs sensibilibus, tum ex organis certo numero constitutis colligitur. Hoc interesse videtur inter Arist. & Hipp. quod hic visum ex æthere, ille ex aqua constituat, hic auditui ignem analogum faciat, ille aerem, hic olfactui aerem adscribat, ille in ambiguo ex aere, & aqua constare credidit. Verùm Hipp. sententia potior est, si visum spectemus, & Platonis placitis etiam consentanea, cũ enim Platoni visus igneus sit, quod fit ratione spiritus, perspicuitatis, splendoris, irradiationis, quibus accedit ad lucis naturam, quæ materia cœli veteribus putabatur authoribus Platone, & Simplicio, lux autem est prima species ignis; ratione spiritus visus non absurdè dici potest cælestis. Hipp. & Plato ad spiritus, & internum lumen respexerunt, Arist. ad humores, quum eum aqueum statuit.

3. de An. com. 1.

Præterea auditum igneum facit Hipp. Arist. aereum, quia ille ad internum spiritum, hic ad innatam auram collimauit, quæ intra membranulas extensi nerui ex quinto pari deducti contenta proprium auditus organum constituit. Odorarum quidam igni potiùs comparant, quòd odor quædam videatur exhalatio, hæc autem ignea, instrumentum verò tale sit potẽtia, quale obiectum proprium, attamen quia aeris quoque soboles est, Hipp. videtur olfactus ad aerem potiùs attinere. Reliqua nullam includunt, inuoluuntque difficultatem, quamquam enim ignis sit communis omnibus sensorijs, quia nil sensitiuum sine calore, quibusdam tamen hunc vberiùs esse collatum, iustum est.

Sunt, qui superiorem doctrinam his conuellunt. Vt se se ad intelligibilia intellectus, ita ad sensibilia porrò habet sensus, atqui intellectus non multiplicatur per diuersas vires respectu intelligibilium, Sed vna, eademque facultas omnia intelligibilia compre-

hendi, ergo & vnus sensus omnia sensibilia. Dein ex instrumentis probatur sensuum numerus, sed vnum tantum est omnium sensuum instrumentum, nempè cerebrum, ergo vnus tantùm est externus sensus, sensibilium enim perceptio non nisi in cerebro fieri videtur, quod in visione ex eo demonstratur, quòd interdum sano, & integro oculo impeditur actio videndi propter solam obstructionem nerui optici, hoc autem fit, quia non datur transitus speciei visibilis ad cerebrum, sine qua facultas ibi residens visionem edere non potest. Quare non videtur actio intuendi fieri nisi in ipso cerebro, quod similiter de externorum sensuum muneribus dicendum est.

Sunt, qui contrarium. Necessariò, inquiunt, danda est aliqua facultas sentiens, cui incumbat aduertere ad obiectum, in quod singuli sensus feruntur, ergo datur alius sensus præter quinque vulgatos, id verò suadent, quòd sæpè oculi (exempli gratia) rei visibilis imagine obsignati sunt, & tamen non eliciunt visionem, nec alia de caussa, nisi quia non aduertimus, quàre aliquem dari oportet, sensum, ad quem aduertendi officium spectet, quòd verò hic non sit ipsa facultas videndi, hinc monstratur, actionem potentiæ videndi solam esse visionem, cum illam naturæ ordine antecedat. Facilè fit tamen cordato Medico, & Apollinea arte benè informato has argutiolas diluere, atque difflare.

Dicamus igitur audenter, nequaquam peræque se se ad sensibilia habere sensum, quemadmodum intellectus ad intelligibilia, nam intelligens facultas cum fit multò sublimioris ordinis, potest ea, quæ per plures sensus sparsa, & distributa sunt, in vnum colligere, amplectique. Secundæ rationis Author est Manardus, ille in eam sententiam abijt, vt crederet, omnium sensuum operationes in cerebro perfici, neque id esse alienum à Galeni mente. Verùm neque rectè sentit, neque id Galenus existimauit, qui affirmauit, singulorum sensuum functiones, & munera in singulis organis absolui, id ex eo confirmari potest, quòd quantumlibet cerebrum rectè se se habeat, læso organo sensus læditur eius operatio, labefactatoque destruitur, hoc verò fit, quia sentiendi potentia in ipso residet organo, & hæc ratio etiam potest Numenium, Iamblicum, & Plotinum refellere, existimantes sensus, atque adeo eorum operationes inhærere in ipsa animæ substantia.

Lib. 6. Epist.

Lib. 1. de caus. sympt. c. 8.

Ideo autem obstructio nerui optici impedit visionem, quia intercipit transitum spirituum animalium è cerebro, quorum defectu torpet visus, licet alioqui organi compositio sit integra, non verò quia traiectio specierum visibilium ab oculo ad cerebrum intercipiatur.

Ad eos verò, qui virtutem aliam animaduersoriam constituunt, sic responsum volumus. Interdum oculum rei præsentis imagine imbutum, visionem non elicere, id autem non accidere, quòd alterius virtutis actio desideretur, cuius sit ad obiectum aduertere, sed quia ipsa cernendi vis in obiectum non tendit, quod tunc accidit, cum in rem aliam vehementi applicatione intenti sumus.

Itaque non aduertit oculus in obiectum per aliam actionem priorem haud distinctam ab ipso cernendi actu, sed aduertere dicitur, quoties anima non omnino ad alterius potentiæ functionem auocata impertit etiam se oculo, ita vt is quoque ritè suo munere fungatur.

Homo autem ex quatuordecim quibusdam consistit, neruis, venis, arterijs, sanguine, spiritu, carne, adipe, chartilagine, vnguibus, ossibus, medullis, capillis, membranis, humoribus. Horum autem excretiones, naribus quidem sicco & humido excremento, vomitibus, oculis, naribus, sputis, sudoribus, venereis, incertis meatibus, capillis, & vnguibus fiunt. Fœminis verò adhuc duæ adduntur purgationes, lactis videlicet, & menstruorum. Lac autem, & eodem modo genitale semen hominis ex sanguine gignuntur, & hoc certum est, si enim homo plus æquo genitali vtatur, sanguinem pro semine emittet. Similiter & fœminæ si plus nimio lactare cogantur, sanguis elicitur.

Humanum corpus totum integrans est, cuius partes quærimus simpliciter, vt corpus est, aut quatenus est viuens.

Primo modo à Galeno in lib. Anatomicis consideratur, totum enim integrans in minimas vsque particulas diuidit, cum interim humorum, aut spirituum nullam fecerit mentionem. Definit dissectio in similares particulas veluti elementa ad sensum simplicissima, humores qui toto oberrant corpore inter partes non recensentur, multò minus palantes spiritus. Pars debet à se, non ab alio circumscribi, humidum omne aliena superficie non sua continetur, lac, medulla, sanguis, adeps continentur ab alio: sanè concretus adeps à se ipso definitur, sed mediocri calore solutus mox ab alio veluti termino continetur, cohibeturque. Sanguis tamen, & spiritus quia corpus viuens integrant, neque potest absque illis viuere, sapienter hîc ab Hipp. inter partes non corporis simpliciter, sed viuentis corporis censentur, id enim sine quo aut omnino non viuere, aut certè æquè commodè viuere non possumus, corporis viuentis partem nuncupamus. Fernelius partem definit. corpus toti cohærens, communique vita coniunctum, & ad illius functionem, vsumve comparatum. Corporis nomine excluduntur spiritus, quia hic corpus, solidum, & dimensum requirit, cui Platonici opponunt pneumaticum, quo Dæmones esse cor-

poreos defendunt. Humores corpora quidem sunt dimensa, nonnihilque habent eminentiæ, & soliditatis, sed naturam habent fluentem, non cohærentem. Quæ toti adnascuntur, vt tophi, verrucæ, cohærent hercules, sed vitæ consortio non participant. Porrò partes quædam necessitatis, vt cor, hepar, pulmo, ventriculus, quædam commoditatis, vt testes, oculi, illis enim exsectis viuere quidem possumus, non æquè commodè. Vngues inter partes commoditatis à Galeno recensentur, quia id agunt, vt minutissima quæque comprehendamus. Præterea Galenus primo de vsu partium scribit, partes quasdam datas esse ad ornatum, vt comam, & barbam, ita enim ipse eiusdem operis vndecimo. Mulieri sapiens natura fecit corpus glabrum Puerorum instar, quia cum non habeat mores æquè venerandos, ac vir, neque forma opus erat illi æquè venerabili.

Pilos verò esse partes hoc prætercætera indicat, quòd Alopecia, & ophiasis inter morbos partium à Medicis connumerentur. Obijciat aliquis, id modò, quod constituit partis nomine dignandum, vngues, atque capilli rei iam constanti adueniunt, atque accedunt.

Responsum hoc ferat à Galeno cum adiuncto non partes simpliciter, sed postgenitas, vt cristam galli, bouum cornua appellari, seu manis, dicas, non esse partes corporis sanabilis, quia spontè decidunt, tondentur, raduntur, quin eradicantur etiam sine vlla corporis læsione. Verùm accretio, & nutritio sunt motus animæ, quia calor, dum conatur sese propagare, atque inolescere, nullo agendi modo coerceretur, nisi à meliore, & ordinatiore causa eius impetus sisteretur: At quidam sunt fines accretionis in pilis, & vnguibus, vti in alijs partibus, anima igitur illis alimentum suggerit, præbetque incrementum, ac proin sunt partes corporis viuentis.

Respondendum, illa per additamentum, collationemque nutriri, & augescere, non secus ac nouæ, & congeneris materiæ appulsu accrescit aceruus, qui accrementi modus non est verior eo, qui per inflationem fit, quo vtres, mare, hydrops augentur. Genuina namque accretio fit penes omnes dimensiones simul nutritionemque excipit, educamur enim alimenti substantia, augemur eiusdem quantitate, atqui humor excrementitius non est alimentarius. Quum ergo palam sit, pilos, & vngues excrementis ali illos nec propriè nutriri, nec augeri, fatendum est.

Quæritur etiam de medulla, sitne corporis pars? Non videtur, quia ossibus est pro alimento, nil autem, quod in alimentum concedit, pars est eius, quod alitur, quia constare, permanereque partem

tem oportet. Nutrimentum verò in nutriti substantiam conuertitur. De adipe eadem est controuersia,cum enim fiat ex meliori portione sanguinis, vt placet Arist. h.e. ex oleosa, & pingui, à nonnullis in partium album refertur, quia tamen cogitur frigore,pars autem caloris,& naturæ opera consurgit,inde videtur expungenda. Enimuerò si humor in venis restans, quia non cohæret, sit indignus nomine partis,quo iure adeps extra venas frigore concretus pars erit? Accedat id, quod in nutritionem facessit partem non esse, adipe autem, vt & medulla per esuriem partem enutriri. Tum partes vniuersas circumscriptas esse, adipem, & medullam minimè..

2. & 3. *Part.Anim.*

Ad hæc ergo respiciens Hipp. ea,tum quæ simpliciter necessaria, tum quæ commodum afferunt,& ornatum inter partes recensuit, quorum vt dilucidior subsit doctrina,partium in primis præmittenda diuisio tum ad ea, quæ verè corpus integrant à simplicioribus ad compositiora pergendum erit.

Corpus igitur ab Anatomicis diuiditur in caput,thoracem, ventrem,& artus. Caput subdiuiditur in cerebrum,nares,aures, oculos,& os. Thorax in pulmonem,cor,& diaphragma. Venter, in iecur,lienem,ventriculum,renes,vesicam,& vterum; Brachium in manum, humerum, & propriè dictum brachium. Crus in pedem, tibiam, & femur. Hæc organa secundi generis subdiuidi quoque possunt in alia machinamenta, manus in digitos, oculus in musculos, à quibus huc, illucque permouetur, septem tunicas, tres humores, neruum opticum. Rursus hæc instrumenta tertij generis sunt diuidua in alia simpliciora, vt digiti in venas, neruos,& arterias,quæ sunt simplicissima, atque indiuidua instrumenta,non sunt tamen primæ,& simplicissimæ particulæ, similares enim, & simplices non possunt in alias specie differentes resolui. Atqui venæ,& arteriæ constant fibris,& membranis partibus specie differentibus. Itaque vt sunt partes instrumentariæ (conformatio enim instrumentum facit) ita compositæ, & dissimilares; Suntque verè similares h.e. simplices,& informes octo duntaxat; ossa, chartilago, fibra, membrana, ligamentum, tendo, caro simplex,& cutis. Nec obstat,quòd rudioribus primo obtutu venæ, & arteriæ similares, simplicesque particulæ videantur, quia rem,vt est, animo contemplanti constabit esse partes dissimilares,& compositas, quia vt paulò ante dictum est,ex partibus specie differentibus constituuntur.vt puta fibris, & membranis.

Quemadmodum, inquit Auic.cibi ex prima elementorum commixtione procreantur,& humores ex prima ciborum contusione, ita membra ex prima humorum permixtione conflantur,quorum

Lib.1. F. D.V.

inter simplicia primum os se se offert, quod durissimum natura produxit, vti esset solidum totius corporis columen, ac fundamentum, motionumque omnium fulcimen.

Os consequitur chartilago tantò osse mollior, quantò durior ligamento, interuenit, vt ossium cum mollicutis partibus decentior fiat connexio, ne extrema, molle scilicet, & durum exempto medio copularentur, coirentque, duro enim lene, & tenellum afficeretur, comprimereturque, quum potissimùm per motum coarctantur.

Vt chartilago ossis, ita chartilaginis duritiem ligamentum æmulatur, hunc vsum præstat, vt coniungat, & contineat ossa, quæ alioquin dissilirent. Neruo quidem colore, & substantia simile est, durius tamen, & insensibile, paucis exceptis, quæ aut neruos excipiunt, aut ex membranis sentientibus ortum ducũt. Hinc Vesalius dicebat, commune esse ligamentis, vt obtuso admodum sensu participent, quem carpit Capiuacceus, sed immeritò. Accedat, neruos à cerebro, aut à spinæ medulla originem trahere, ligamenta ab osse ad os procedere, nerui omnes sensum, aut motum largiuntur, ligamenta neutrum.

Tendo est finis, & veluti cauda musculi, arbitrarij motus primum instrumentum, eo enim in partem mouendam inserto fit motus voluntarius. Dicitur à tendendo, quia membrum mouendum instar chordæ intendit, & versus musculi caput contrahit, substantia constat neruosa, quæ ex fibris neruorum, & ligamentorum per musculum dispersis, & vnà coeuntibus procedit. Tantò mollior ligamento, quantò durior neruo: sentit, & mouetur voluntario motu ratione neruorum, ex quibus constat, ligamentorum caussa musculos ossibus connectit.

Finitur membrum similare, genitum ex fibris nerui, & ligamenti in musculo mixtis à facultate tendinigena, voluntarij, ac vehementis motus gratia.

Fibræ exilia quædam sunt, attamen firma, robustaque stabilimina singulis partibus insita, quorum ministerio naturales obeũt functiones, trahunt enim rectis fibris, expellunt transuersis, retinent obliquis adiutæ tamen mutuo auxilio, nam fibrarum omnium contentione, melius vnumquodque continetur; Præterea quædam, vt neruosæ sentiunt, quædam non, vt quæ à ligamentis procedunt. Sanguini quoque subsunt fibræ, quarum frigore concrescit.

Membrana, & tunica sola differunt ratione, nam membrana nomen est substantiæ, tunica nomen officij, quatenus enim membrana partem aliquam inuestit, tunica nuncupatur, in quibus-

dam

dam partibus proprium habet nomen, quæ inuoluit ossa, periostium, quæ cranium pericranium, quæ cerebrum, menynx: quæ costas tegit, & contentis partibus, vt cordi, pulmoni, asperæ arteriæ propriam tunicam largitur, succingens membrana, quæ partes naturales continet, datque singulis suam tunicam, peritonæos appellatur. Membranam finit Capiuacceus membrum similare ex semine genitum à vi membranifica superficiei partium custodiæ gratia, quam sanè supremam particulam meritò adiecit; nam ab his habent sensum, & ab externis iniurijs defensantur, nam si ossa à suo periostio denudatis, poterūt incidi, & secari sine dolore.

Nec obstat, quod Arist. scripserit, pericranium non sentire, sentit enim, verùm obtusè, & cunctanter, propterea quòd caret carne, quæ in contactu est medium.

Cutis est membranarum omnium maxima, totius corporis inuolucrum, ac etiam emissarium, per eam enim vniuersum corpus à fuliginibus, vapidisque excrementis expiatur, sensu prædita est, quia neruea, nerui verò sensum mutuantur, qui per ipsius substantiam diffusi sunt, huius efflorescentia, summaque superficies, epidermis, cuticula nuncupatur. Tunicam intimarum partium non absurdè internam, intestinamque cutem dixeris, alioquin cutis non est omnium tractabilium criterion; nam quæ intrò assumuntur, aut per anum, vretramue inijciuntur, calidane sint, an frigida, non discerneremus. Esto, os detegatur, frigoris percipiet incommoda, & dura sentiet. Itaque cutis nomine non malè tunicas etiam interiores comprehenderis. Definitur membrum similare, genitum ex substantia sanguinea, & seminali à cutifica virtute omnium partium conseruationis studio.

Caro Græcis σάρξ est, est similaris particula sanguinea ad fibrarum, quibus circumijcitur, firmitudinem procreata. Simplex, synceraque dispici potest in gingiuis, glande, & radicibus digitorum, cui adsimilis est, non tamen simplex, musculorum caro.

In mammis, & testibus cum adiuncto glandulosa caro dicitur. Substātia quoque visceris, vt cordis, & hepatis, caro, sed lata quadam nominis significatione. Erasistratus distinctiùs parenchyma nuncupauit. Inesse etiam reliquis partibus, quamtumuis spermaticis, vt ventriculo, quin etiam ossibus suam carnem, notauit Galenus 10. methodi. Eo enim sensu scriptum est ab eodem authore, partes omnes triplici substantia constare, solida, carnosa, & spirituosa, os, inquam, dicitur constare sua carne, generali, & improprio significatu.

Carnis, & pinguedinis eadem est materia, nempe sanguis, verùm

rùm caro fit à calore per reficcationem, pinguedo à frigore membranarum per modum congelationis.

Capiuacceus ad euitandam confusionem ob discrimen inter adipem,& pinguedinem, oleosum corpus appellat, quod definit membrum similare ex sanguine genitum pinguis excrementi generandi gratia propter caloris naturalis custodiam excrementum bonitate subst. salubre finit Arist.

Neruus est organum,per quod animalis spiritus,non facultas, in vniuersum corpus influit, pars est spermatica à cerebro, aut spinali medulla exorta, interiore parte medullaris,exteriore membranea, interior nerui substantia tota est syringωdes,& spongiodes, sed sensilem cauitatem nullam habet. Diuiduntur nerui in sentientes,& mororios, isti à postica cerebri parte exoriuntur, illi ab antica. Dicuntur autem sensorij, quia orgauis inseruiunt ad sentiendum, motorij, quia ad mouendum vim conferunt,non sunt enim proxima motus organa, sed musculi. Sunt,qui illi non acquiescunt sectioni,quòd idem neruus & mouendi,& sentiendi facultate sit præditus, proin nouas statuunt differentias penes substantiam,magnitudinem,vsum,ortum,insertionem,texturam, ductum, de quibus non est nostri instituti agere.

Vena vt organum spectata est vas oblongum, rotundum fistulæ modo cauum, simplici, prætenuique tunica omni villorum genere texta instructum ab hepate ortum, continendo, distribuendo,& conseruando sanguini à natura dicatum. Tunicarum simplicitate ab arteria distinguitur vena, quæ omnis generis fibras habet,rectas,obliquas,transuersas, nō ad priuatam nutritionem, cui attractrix, retentrix, & expultrix ancillantur, sed communem quendam vsum,vt sanguinem naturæ thesaurum contineant,trahant à vicinis venis,& aliæ ex alijs transmittant ad alias, vt fiat distributio, purum ab impuro demum secernant.

Principium venarum in hac finitione iecur agnoscimus non quidem geneseos, id est originis, sed ῥιζώσεως, idest radicationis, & dispensationis, radicationis quidem, quia & portæ,& cauæ radices per vniuersum iecoris parenchyma disperguntur, vnde illud Hipp. libello de alimento ῥίζωσις φλεβῶν ἧπαρ. Dispensationis verò,& officij,quia ab eo communis materia, nempe sanguis commune partium alimentum in venas corriuatur, idcirco Hipp. dicitur gratiosi humoris fons, & origo. Multi sunt venarum vsus, primùm sanguinem conseruare, deindè eum distribuere, calorem, & spiritum deferre in singulas partes, spiritum dico naturalem, quem expungunt aliqui, demum sanguinem perficere.

Pecu-

Peculiares venarum vſus mittimus, vt emulgentium ſeroſum humorem deducere, ſpermaticarum ſemini rudimentum conferre, &c. Venarum porrò innumeri, & infiniti ſunt ſurculi, omnes tamen veluti à quinque caudicibus, & ſtipitibus manare dicũtur. Caua; vena portæ; Vena vmbilicalis; Vena arterioſa, & venoſa arteria. Vena caua omnium ampliſſima ex gibbis hepatis prodiens in omnes ferè corporis partes ramos diffundit. Porta ex cauis emergens in ventriculum, lienem, inteſtina, epiploon tota diuaricatur.

Vmbilicalis embrij nutricula ab hepatis ſciſſura ad vmbilicum fertur, & Puello adhuc in vtero latenti alimentum conuehit, edito autem animali tota vieta, & effœta degenerat in ligamentum.

Vena arterioſa venæ quidem nomen, & officium ſortitur, ſede reuera arteria eſt, totaque in pulmonem abſumitur. Venoſa autem arteria venæ tunicam habet, & ſtructuram, veriuſque venæ, quàm arteriæ nomen meretur, huius rami omnes multifariam ſciſſi per totam pulmonum carnem ſparguntur.

Arteria eſt pars corporis ſimilaris ſpermatica, longa, & caua, duplici, craſſaque tunica, triplicique fibrarum genere intertexta, vt ſpirituoſum ſanguinem conſeruandæ vitæ gratia reliquis partibus deferat.

Duplicem habet tunicam, quo nomine diſtinguitur à vena, tùm ne calor, & ſpiritus diffluant, & difflentur, tùm ne perpetuo motu diſrumpantur. Interna tunica quintuplo craſſior. Harum exortum è corde repetimus, hinc corde dilatato explicantur, eodem conſtrictio adducuntur ab eadem facultate, qua cor cietur, ideoque vice cordis in alijs partibus funguntur. Cum verò omnes partes vita indigeant, ideo arteria magna à ſiniſtro cordis ſinu prodiens, & emergens ſtatim in duos ramos aſcendentem, & deſcendentem dirimitur. Aſcendens prin ò baſi cordis inferit coronariam arteriam in embryo, datque principium venæ arterioſæ ad pulmones tendentis, dein intercoſtalem maiorem, phreniticam, cæliacam, meſentericam inferiorem, lumbarem, & muſculam emittit, poſtea in ramos iliacos diuiditur, quorum adhuc vterque in corpore quinque ſurculis abundat, nimirum ſacro, hypogaſtrico, vmbilicali, epigaſtrico, & pudendo.

Arteriarum vſus triplex, primò arterioſum ſanguinem in ſiniſtro cordis ſinu elaboratum continere, diſtribuere, tranſmittere tum ad perfectam ſingularum partium nutritionem (neque enim ſufficit venoſus ſanguis, niſi arterioſi ſplendor affulſerit) tum ad animalis ſpiritus nutritionem, & generationem.

Alter arteriarum vſus eſt influentem cordis calorem vnà cum vitali ſpiritu in vniuerſum corpus diffundere.

Tertius arteriarum vsus est. caloris natiui, attemperatio, nutritio, expurgatio, quem perenni suo diastoles, ac systoles motu consequitur. *Sanguine, & spiritu.*

Sanguis nomen homonymon, alias enim pro tota sanguinea massa, pituita vtraque, bile, & propriè dicto sanguine constituta sumitur, alias pro quarto humore, qui est mixtum calidum, humidum, vt ait Hipp. colore rubrum, sapore dulce, quale vere in adolescentia redundat. Hic non est pars corporis integrans, neque enim toti cohæret, quæ verò sub vnius formæ vnione coalescere debent, non cohærere modò, verùm etiam esse continua, par est, atqui sanguis venis secretus veluti quibusdam conceptaculis inclusus continetur: Sit tamen viuentis corporis pars fusa quadam nominis significatione, vt nutrimentum corpori necessariò suppeditat.

Lib. de nat. hum.

Spiritus corpus æthereum caloris, & facultatis sedes, & potissimum animæ instrumentum: Hos vocat Hippocr. enormonta, impetum facientia quòd sint omnis energiæ instrumenta. Tria spirituum discrimina nobis apponunt Medici, naturalem, qui ex puriore sanguinis portione in iecinore procreatur; & vnà cum sero, quod Hippocr. alimenti vehiculum appellat, diadosi ancillatur, & insitum excitat, instauratque spiritum: Vitalem, qui in sinistro cordis sinu ex subtiliori arteriosi sanguinis acumine, seu ex naturali spiritu, & attracti aeris substantia progignitur, & per arterias quoquo versum delatus vitam partibus elargitur, viuunt enim particulæ non solùm insito, sed influente etiam opus habent, quo excitentur, & foueantur, argumento fit syncope: Animalem, qui è vitali in plexu retiformi generatur ad motum, & sensum singulis partibus deferendum; hic in vniuersum influit. Philosophi vnum spiritum constitunnt vni formæ inseruientem, differentem modò perfectionis gradibus, sed vt quiete intercipitur eorum generatio acquisito fine, & noua parta forma, ita distinguuntur essentiæ ratione.

Substantiam luminosã vocat Auic. spiritũ & sedem animæ.

Similiter, inquit Auic. spiritus generales & si plures sunt numero nihilominus vnus ipsorum generatione primus est, qui secũdum sententiam potiorem Physicorũ generatur in corde, & inde manat, & penetrat in alia principalia mẽbra, in quibus cum sufficienter permanserit adipiscitur ibi complexionem particula

Carne adipe, chartilagine, &c.

Quid caro, quid adeps, & chartilago sint, & in quos potissimùm vsus destinentur, retrò dictum est.

Vngues denique ex neruosarum partium excrementis in extremitatibus manuum, ac pedum exoriuntur, non quidem vt sint partes corporis, cum vita, ac adeò vera nutritione destituantur, sed vti sint vtile extremitatum pro illarum partium actionibus firmandis munimentum. Plures Auic. agnouit vsus, vt sint veluti podium extremitatum digitorum, ne, cum premuntur, indolescãt, & debilitentur, vt minima quæque possint apprehendere, vt scalptui, & munditiei inseruiant, & quandoque vt ira percitis sint

armo-

armorum instar. Crescunt autem semper, inquit, quia & fricationem, & amputationem perpetiuntur. Quærit Aphrodisæus, cur qui in vnguibus affectus existunt, vehementer cruciant, vt est in paronychia intelligere?

rem, & propriã, itaquod in cerebro complexionem acquirit, qua disponitur ad susceptionem virtutum sensus, &c.

In Probl.

Respondet, quoniam nerui per digitos tenduntur, & peculiaribus excrementis vngues gignunt, quemadmodum & dentes in gingiuis fiunt, cum igitur sensibilis neruorum virtus in extrema progreditur, inque ijs collecta veluti in conuallem profluens aqua congregatur, atque copiosior existit, proculdubio quò magis affectum sentit, magis etiam cruciatur, aliqui causantur humoris malitiam, quam palpitatio, & frequens animi deliquium arguũt.

Medulla (ni spinalem audiat) non est pars corporis, sed ossium potius peculiare alimentum, peculiare inquam, nam etsi sanguis commune statuatur alimentum, priusquam tamen nutriat varias subire dicitur alliöses. Proin Galenus 3. de nat. facult. ait, ossa, quò nutriantur, numerosa, quæ intercedat, mutatione egent, estque qualis carnibus sanguis, talis ossibus medulla, scilicet ijs, quæ parua sunt, sinusque expertia, cauernulis eorum inspersa, in magnis verò, & quibus sinus non desunt, vtique in ipsis collecta. Hinc Laurentius in ossibus duo reperiri statuit μύελον, id est medullam, & χυλὸν id est succum, illa crassa, & alba substantia substat in ossium cauitatibus contenta, hic liquidior, ac rubicundior est in ossium quorundam cauernulis insidens. Communiter vterque hic humor sub medullæ nomine exprimitur, ideò verùm est, omnia ossa medulla nutriri, quamuis enim omnia medullam conspicuam in ossibus non habeant, non destituuntur tamen eâdem.

C. 15.

Quid capilli, quid membranæ, & cui inseruiant vsui, satis, superque dictum est.

Humor, inquit Auic. est corpus humidum, liquidum, in quod in primis nutriens conuertitur, nam cum natura ad animalium formationem varios meatus construxerit, quibus alimentum in singula membra perferatur, opus fuit, id quod per illas vias ad nutriendum transmittitur, humidum esse, ac fluidum, vt scribit Philosophus, hanc ergo materiam, quæ nutriendo animali apta est, humorem appellamus, estque in sanguineis animalibus sanguis, in alijs verò aliquid sanguini proportione respondens.

2. de part. A-n. m. c. 2. & 3.

Et quamuis ingesta alimenta primo loco in chylum vertantur, chylus tamen humor non est, quum nutriendo corpori ineptus sit, neque prius quàm post eius in sanguinis conuersionem, corpus nutrire incipiat, humoris nomine dignandus est. Et licet præter sanguinem alia quoque in corpore sint liquida, humores tamen nõ sunt, sed excremẽta, vt serũ sanguinis, & sputa, & id genus alia.

Physici humorem appellant qualitatem primam aliena superficie, non sua terminatam, cuius dominatu liquida,& mollia cedunt tangenti. Medicis est nomen substantiæ, non qualitatis, quam sanè Hipp. more suo inter partes reponit veterem corporis diuisionem assequens, ille enim corpus diuisit in continētia, contenta, & impetum facientia, quamobrem neque mirari subit, si errabundos spiritus huc appellarit, humores tamen intelligit reliquos à sanguine, cuius antea commeminit.

Cæterùm Hipp. vbi partes, quibus constituitur corpus, pro consilio adnumerauit, narrat quomodo vnaquæque particula sua amandet excrementa, cum enim alimentum multis parasangis à partis natura dissideat, assimilari per coctionem nequit, ni digeratur, segregeturque, quòd est contrarium. Inquit autem maribus duobus excrementorum generibus purgationes fieri, sicco nimirum,& humido, vt innuat singularum coctionum duplex esse excrementum, crassum,& tenue, vt alibi notauimus, si quidem præcordia vomitibus potissimùm repurgantur resupinato ventriculo, & eo, quod in cauitatibus continetur, amandato, vt ait Galenus.

7. Meth.

Per oculos, & nares cerebrum potissimùm purgatur, mucus enim è cerebro ad nares deriuatur, & stillat, aquosum,& tenue excrementum ad oculos.

Lib. de gland. num. 3. & 8.

Sic enim alibi Hipp. Fluxiones porrò de capite vsque ad secretionem contingunt, per aures secundùm naturam, per oculos, per nares, atque hæ tres sunt,& aliæ per palatum, guttur,& gulam,& aliæ per venas in spinalem medullam, & in sanguinem, quæ omnes septem existunt. Et lib. de locis in homine. Fluxiones de capite septem sunt, in nares, in aures, in oculos, atque hæ ob oculos conspicuæ existunt, &c.

Sputatio ea maximè educit, quæ in pectore continentur,& ideò sputa de pectoris affectibus magnam habent ad præsagiendum vim. Sic enim legitur lib. Progn. Sputum in omnibus doloribus, qui circa pulmones,& costas fiunt, citò, & facilè expui conuenit, & flauum sputo valde permixtum apparere, si enim longè postea post principium doloris expuerit, quod flauum est, aut fuluum, aut quod multum tussim inducit,& non valdè permixtum est, deterius est, nam & flauum,& meracum periculosum est, & album, & viscosum, & rotundum inutile est, malum est, & quod viride valde, itemque pallidum,& quod spumosum, si verò ita fuerit meracum, vt etiam appareat nigrū, hoc ipsum deterius est, quàm illud, malum etiam est, si nihil repurgetur, neque emittat pulmo, sed plenus ferueat in gutture, sputum autem flauum sangui-

ne permixtum non multo si in Pulmonis inflammatione in principio morbi reijciatur, salutare est,& valdè prodest, si verò septimo die, aut posteriùs, minus, securum est,& ideo in Aphor.etiam legitur. In morbo laterali, si circa initia sputum appareat, morbum breuiat; Sputum ergo spiritualia membra mirificè lustrat, & depurgat. Nec minùs ventriculus degrauatur,per communem enim tunicam aliquando tenuis pituita è ventriculo in glandulas, & os redundat, vnde etiam ptyalismus committitur, quamquam non rarò eadem de capite sit decidua.

Per sudores tertia potissimùm corporis regio euacuatur, fit enim sudor, quum serosa humiditas redundat, patent meatus, & potens calor foras exigit, atque protrudit. Est autem sudor Auic. sententia sanguinis aquositas cholericæ permixta saniei, sudor enim habere debet bilis aliquid, quæ sit veluti irritamentum, & vehiculum. Propterea Conciliator tres præcipuas sudoris caussas posuit, virtutis scilicet expultricis vim,cum fumoso spiritu, pororum amplitudinem,ac humidi vbertatem admixto pure bilioso. Hipp. cum flatus,ait, ingens, h.e. humiditas vaporosa, & calida ad meatus corporis irruerit, sudores fiunt, siquidem spiritus compactus in aquam commutatur, & per meatus penetrans extra prorumpit eodem planè modo, quo à feruentibus aquis vapor eleuatus, si obstaculum habeat,ad quod impingere oportet, pingue fit, & condensatur, guttæque destillant ab his corporibus, quibus vapor ipse fuit impactus.

G. len. 16. de simpl. med. facult.

Lib. de Flat.

Contendit Diocles sanis non esse familiarem, secus tamen sentiunt alij. Qui plura cupit, percurrat Arist. qui ab Hipp. vniuersa, quæ de sudore commentus est, hausit.

Per venerea solus fetificus lentor, & genitale virus expurgatur,quod sola copia excrementum est. Fit ex pinguiori sanguinis portione, & in testibus summam indipiscitur, comparatque perfectionem, vbi enim coquitur, ibi & seminis formam suscipit, induitque,coquitur autem in testibus,si non per mathematicum, saltem per physicum attactum, frustra enim quidam contendũt à toto formaliter esse deciduum,cum materia duntaxat illinc demuetur in testes,hinc vocatur vltimi alimenti excrementum,nempe glutinis,ex eo enim,quod in singulis partibus redundat, & ad testes deducto natura semen elaborat,& efformat. In quam rem Hipp. appositè scripsit. Venæ, & nerui ab omni corpore in pudendum vergunt, quibus dum aliquantulum teruntur, & calescunt, ac implentur, veluti pruritus incidit,& ex hoc toti corpori voluptas, ac caliditas accidit. Cum verò pudendum teritur, ac homo mouetur, humidum in corpore calescit, ac diffunditur,

& à

& à motu conquassatur, ac spumescit id, quod robustissimum est, ac pinguissimum secernitur, & ad medullam spinalem venit. Tendunt enim in hanc ex omni corpore viæ, & diffundunt ex cerebro in lumbos, ac in totum corpus, & in medullam, & ex ipsa medulla procedunt viæ. Ad hanc postquam genitura peruenerit, procedit ad renes, hac enim via tendit per venas, & si renes fuerint exulcerati, aliquando simul sanguis defertur, à renibus autem transit per medios testes in pudendum. Procedit autem non quà vrina, verùm alia ipsi via est contigua, &c.

Hinc patet, quod est pinguissimum in testes deduci, non ea tamen via, quà Hipp. censuit, nam materia seminis à minoribus venis ad maiores tandem in cauam vndique confluit, vnde à testibus attrahitur, dextra enim spermatica haurit de magna venæ cauæ fonte, sinistra ex emulgente tanquam de riuulo. Nemo autem existimet quippiam singulis partibus detrahi de concocto alimento, nisi fortè immodica venere, nam satiatis, quod superest, minores venæ veluti excrementum in maiores amandat. Cur castrata animalia pinguescunt? Boues enim sunt pinguiores tauris, gallis capi, arietibus oues? Quia vltimi alimenti reliquiæ abeunt in pinguedinem, cur ita? Quoniam à testibus non attrahuntur.

Duæ porrò sunt seminis partes, corpulentia, seu crassities, & spiritus, cui veluti subiecto inest vis genitiua, ad quem collimabat Laertius, quum semen definiuit spiritum calidum, mobilem, tale generare potentem, quale id, vnde decidit. Tanta autem est huius excrementi nobilitas, vt si affatim euacuetur, plurimam iacturam corpus faciat. Pythagoras spumam sanguinis finiebat. Ad spiritus respexit Arist. cum à solo mare semen emitti, scripsit.

In certos meatus demum vocat Hipp. corporis poros, totum enim corpus est difflabile, & transpirabile, per hos verò tenuis excrementorum portio halituum specie dissipatur.

Capillis terracea, & fuliginosa capitis, & totius corporis superfluitas educitur.

Vngues cum ex neruosarum partium retrimento producantur in primoribus digitis, harum purgationi inseruire videntur.

Fœminæ præterea duo excrementorum alia genera congerunt, lac nimirum, & sanguinem menstruum, illud quidem ad fœturæ nutritionem, hunc verò tum ad eiusdem in vtero constitutionem (est enim altera pars vsiodes) tum alimoniam, quòd eadem sint constitutionis, & nutritionis principia. Conficitur autem lac in glandulosa mammarum substantia proprietate quadam, neque sunt illi audiédi, qui mammis vim γαλακτοποιητικὴν denegãt, quòd

glan-

glandulis, quæ solis excipiendis excremētis sunt dicatę, actio nulla conueniat; enimuerò duplex ex Galeno glandularum genus statui debet, quædam enim sunt veluti stabilimentum vasorum nullis conficta neruis, quædam verò ad succos animanti vtiles generandos comparatæ fuerunt, hæ, quemadmodum venas, & arterias, ita etiam neruos obtinent, in quorum censu mammæ sunt potissimum.

19. de vsu Part. c. 2.

Sanguis porrò menstruus, vbi vtero non gerunt, totus repurgatur, quia enim fęminæ frigidæ sunt naturæ, habitusque densioris, vitamque degunt sedentariam, multum congerunt crudioris sanguinis, quem statis temporibus per vterum excernunt.

Subdit, *lac, & genitale semen* ex sanguine ortum ducere eo argumento, quòd si quis plus æquo venereis vtatur, pro semine sanguinem effundit, quæ cum sint, quàm quę ad Sagram veriora, verbis non est opus.

Spina autem hominis habet vertebras vigintiquatuor, costas totidem, dentes cum maxillaribus duo super triginta, sunt autem anteriores diuidentes, qui & secantes appellantur. Stomachus palmos habet quinque, intestina cubitos tresdecim. Nomina digitorum: Pollex, Index, Medius, annularis, auricularis. Vngues frigidi, sicciqúe temperamenti sunt.

Quæ ab Hipp. adscribuntur, sunt adeò dilucida, vt nulla inuolui difficultate videantur, scitum enim est, dorsi spinam, quam sacram fistulam vocat Herophilus, quamque ossium initium ponit Arist. ex pluribus cōflari vertebris, quæ maxima ex parte per ginglimon iunguntur, & separantur, adeò vt superiores septem ceruicem cōnstituant, subsequentes duodecim dorsum, residuę quinque lumbos, quibus postea os sacrum annectitur, cuius extremum coccyx dici solet.

Totidem costas habere, planum est apud Anatomicos, quarum vtrinque octo Genuinæ, nothæ quatuor statuuntur.

Dentium natura, inquit Arist. communi quidem officio ad cibum conficiendum adiuncta est, attamen generatim seorsum alijs roboris gratia tum ad inuadendum, tum etiam ad defendendum: Alijs auxilij tantùm caussa data est, partim enim ea vtraque caussa dentes obtinent, vt nec ab alijs afficiantur, & ipsi afficiant alia, vt quæ ex feris natura carniuora sunt, partim ea caussa tantùm, ne malè ab alijs afficiantur, vt complura tum syluestris generis, tum etiam vrbani, nonnullis cibi conficiendi caussa tantùm adhibita est dentium opera. Homo autem ad vsum communem probè factos obtinet dentes, videlicet primores acutos, vt secent, diuidantque maxillares latos, vt molant: Discriminant, distinguuntque eos vtrosque hi, qui canini appellantur me-

dia inter eos natura conditi, nam & medium particeps vtriusque extremi est. Et canini ipsi partim acuti sunt, partim lati. Quod idem in cæteris quoque animalibus est, quibus non omnes acuti habentur, sed potissimum locutionis gratia tales, totque numero h.e. duos supra triginta sortitus est, ad litteras enim exprimendas multum conferunt primi dentes. Articulantur per gomphosim, membranis, carne, vinculisque vinciuntur, neruos à tertio pari assumunt.

Stomachus & si alijs gulam, totum oesophagum, aut supernum os significet, Celso tamen, Plinio, & plerisque pro ventriculo vsurpatur. Est verò stomachus, seu ventriculus pars corporis membranosa concaua, duabus tunicis carnosis proprijs constans, certoque, ac peculiari temperamento prædita, vt alimentum in chylum conuertere valeat, hinc actio illius χύλωσις dicitur. Obtinet ventriculus duo orificia, sinistrum quod alias superius, & dextrum, quòd & inferius appellatur, per illud propter insignes neruos à cerebro deriuatos exquisitè sentit, per inferius alimentum iam concoctum ad intestina demittitur, in quibus chylus amplius elaboratur, & à partibus excrementitijs fecernitur, separaturque: Quod verò ventriculi magnitudo quinque palmorum latitudinem exæquet, non est vsque quaque verum, nam pro corporis proportione modò maiusculum, modò minusculum esse, par est, & dignum, alioquin vitium esset in magnitudine, vt cuidam accidisse memorat Gal. ventriculum ille adeò paruum, & rotundum habebat, vt circumscriptio propria & videntibus, & tangentibus appareret. Natura ventriculum in abdomine collocauit, septoque separauit à thorace non tantùm ad respirandi libertatem, & faciliorem dilatationem, sed ne fœdo eius odore inquinaretur. Medius inter lienem, & iecur consistit instar lebetis feruentis inter duos focos.

Intestina sunt corpora membranosa, oblonga, rotunda, concaua, multisque rugis inuoluta, & excernendis fæcibus dicata. Sunt autem intestina vel gracilia, vel crassa. Tenuia sunt Duodenum, Ieiunum, Ileon: Crassa verò cæcum, colum, Rectum.

Duodenum appellatur à longitudine duodecim digitorum transuersorum, licet hodie vix tantam assequatur longitudinem. Huic succedit ieiunum ita nuncupatum, quòd semper vacans, plerumque inueniatur, hoc autem vsu venit exigente, exugenteque confestim id, quod appellit, numerosa meseraicarum venarum sobole. Cum ieiuno implicitum est Ileon (à circumplicatione, & circumuolutione nomen mutuatur) subiectum illius miserabilis, & immanis affectus, iliacæ videlicet passionis,

quam

quam *Miserere mei Deus* dictitant. Hoc est intestinum, quod enterocelen committit. Inter crassa primus locus cæco defertur, quòd vno duntaxat foramine sit peruium, cuius vsus, munusque est, vt quod in excretis vtile superest, colligat, vnde per venas sensim postea aliorsùm abripitur: In primis spectanda æstimandaque valuula est cæco innexa intestino, quæ instar custodis adest, ne à crassis intestinis ad tenuia quicquam remeet, remigretque, eò tamen per inediam alimentarios clysteres persuadere, constans est meliorum opinio, nec mirum, cum fames omnia perfringat, peruertatque. Secundum locum inter crassa colon obtinet, quod quidam à χωλύω. h. e. remoror, deriuant, hic enim situs, & cellularum caussa excreta remorantur. Rectum superest à figura, situque nomen sumens firmum satis, atque carnosum, quod in extremitatem ani desinit, & fęces pro voluntatis imperio foras protrudit, & exturbat. Vt autem colon doloris colici sedem præbet, ita hæmorrhoidali fluxioni subijcitur rectum, cum huc eæ venæ desinant.

Intestinorum longitudo Hippocriti est cubitorum tredecim. Recentiores obseruarunt resiccata intestina septies, vel, vt alijs placet, sexies corporis longitudinem æquare, quod de interiore tunica concesserim, quum externa duplo sit longior ob transuersas rugas in gracilibus, & ob cellulas in crassis intestinis. At si cum intestinis œsophagum, & ventriculum comprehendas, cum eadem sit continuitas, hanc longitudinis mensuram inuenies. Tanta longitudo tortuoso, & miro volumine disposita est ad perfectæ distributionis munus, ne alimentum confestim elabens, gulæ insaturabilique abdomini nos subiugaret, & ne fœdo identidem deijciendi ministerio indignæ hominis dignitate seruituti manciparet.

Quæ animalia vnicum habēt intestinum à ventriculo ad anum rectà protentum, insatiabilia esse consueuerunt Plantarum modo assiduè cibis addicta. Talis erat voracissimus ille, ait Riolanus, Monspelli, dissectus, qui vnicum habebat intestinum amplissimum in S. Romani figuram inflexum sine alia reuolutione. Interim notandum contra veterum medicorum doctrinam tenuia intestina inferiora esse, mediumque ventris spatium obtinere, crassa superiora, vt gracilia instar sepimenti obuallarent.

Manus constat quinque digitis, vola, Metacarpio, carpo; Scribit Arist. naturam lineas in vola, cæsurasque describere indices longioris, aut breuioris vitæ, quo fundamento innititur chiromantia. Idem Anaxagoram vellicat, quod dixerit, ideò hominem sapere, quoniam habet manus, natura enim, ait, instrumen-

ta facultatibus, non facultates instrumentis accommodat, atqui manus est instrumentum sapientiæ, ὄργανον inquam, ὀργάνων, nam ars quælibet instrumenta facit manuum ministerio. Temerè enim naturam incusabat Theophrastus, quòd cætera animalia vnguibus, cornibus, aut huiusmodi vitæ præsidijs munierit, hominem verò inermem reliquerit, quandoquidem manus potentia est omne instrumentum. Homo inquam non sapit, quia manus habet, sed quia naturæ primo instituto animal est consilij, & rationis plenum, idcircò accepit manus, vt essent sapientiæ instrumenta, harum potissimum pars sunt digiti, quibus ex officio nomina sunt indita. Numerus quinarius est quindecim ossibus constans, quibus propter articulationum, motuumque diuersitatem multi prospiciunt musculi. Flectuntur enim digiti musculis duodecim, quorum alij pollicem, qui antichei Græcis dicitur, eiusque primum, vel secundum internodium mouent, alij reliquis quatuor digitis, eorumque internodijs prospiciût, prouidentque, cum autem non modò flectendi, sed etiam relaxandi sint digiti, ideò alij musculi extendentes insiti sunt, quorum octo recensentur, de quibus in myologia Anatomici.

Vngues, qui veluti digitorum munimenta sunt frigidi, & sicci perhibentur ab Hipp. & reuera sunt huiusmodi, cum sint terrosi, & ossium naturam æmulentur, quin inter ossa recêsentur ab Auic, non sunt tamen corporis partes, quum non viuant, sed in eos vsus facti videntur, vt ad minima quæque apprehendenda commodum præstent.

Anni verò tempora quatuor habentur, Ver, Aestas, Autumnus, Hyems. Ver calidum, humidum est; ideo sanguinis in corpore incrementum fit. Aestas calida, & sicca, ideo flauam auget bilem. Autumnus frigidus, & siccus, ideo atram bilem, & saniem auget, sanies quidem sanguinea, & aquosa est. Hyems autem pituitam in corpore adauget: Nam quatuor hominis elementa, idest humores ad tempora quatuor diuiduntur, ideò solarem conuersionem speculari, & affecti temperamentum, & ad hæc curationibus vti oportet.

Postquam Hipp. partes, quibus construitur humana natura, recensuit, egreditur ad anni tempora, eorumque temperamêtum, humorumque responsum singulis anni quadris assignat: Hæc autem præmittuntur ad rectam victus, vitæque normam instituendam, quam Perdicæ Macedonum Regi præscribere volebat, huc enim collimauit Senex. Inquit igitur quatuor esse anni tempora, quæ Sol Zodiaci signa percurrens Astronomorum opinione describit, Pisces enim, Aries, Taurus Ver constituunt: Gemini, Cancer, Leo Æstatem, Autumnum Virgo, Libra, Scorpius: Hye-

mem Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Alij ex Solstitijs, & Æquinoctijs anni discrimina repetunt. Verumtamen Sol suo accessu, & recessu, radijs rectis, aut obliquis nobis hæc tempora distinguit. Sed enim cum Medicis effectus magis sint vsui ob illatas in corpora affectiones, in tempora distribuere inæqualia, sit satius; adeò vt Æstas sit totum tempus calidum, Hyems totum tempus impendiò frigidum, reliqua tempora media, & quadantenus inæqualia. Veri ergo initium præbet Vernale æquinoctium in diem Martij vigesimamprimam incidens, cuius finé assignant Pleiadum ortum, qui vigesimaquarta Aprilis die emergit, totumque continent Ver dies quinque supra triginta, quod sanè contingit, quia ante Martium frigiditatem percipimus, quapropter & inæquale tempus appellatur, & temperatum, ob mediocritatem, qua fruitur medium. Ver tamen calidum, & humidum appellat Hipp. ad reliqua anni tempora, quemadmodum & libro de humana natura. Ver excipit Æstas calida sicca, ortum à Pleiadum origine ducens, Arcturo nascente denascitur, & de medio tollitur, quas vices decima septima Septembris dies apportat Autumnum pariens, quem Nouembris septima die Pleiadum tollit occasus. Inæqualis perhibetur Autumnus ob alternas affectiones, quibus opportuniorem efficere aeris synceritas, & gracilitudo, frigidus tamen, & siccus esse consueuit. Postrema sequitur Hyems frigida, & humida, progrediturque testudineo gressu vsque ad Vernum æquinoctium. Stipatur frigore, quia Solis vicinia, cunctatione, radiorumque directione destituitur. Humore madescit, ac diffluit, quia quos extulit Solis imbecillitas vapores, discutere nequit. Has verò tempeties seruare debet annus, si modò salubris, constansque futurus est, si vices permutentur, inutilis, insalubrisque redditur. Quoniam igitur aer mirum in modum nos afficit (cōtentum enim alterascit ad modum, paritatemque cōtinentis) fit hinc, vt pro aeris conditione, tales etiam in nostro corpore humores succrescant; propterea Hipp. maximum esse omnium scripsit, quæ corpori accidunt, & caussam morborum ferè omnium, cui applaudens Galenus, aerem corporum symmetriam turbare, affirmauit, nempè dum nobis circumfusus, inspiratusque tali nostra corpora dispositione afficit, quali ipse præditus est. Ver igitur Hippocrati calidum, humidum, Galeno, & Auic. temperatum, pueritiæ, si malis adolescentiæ tum sanguini analogum. Æstas calida, sicca, proportione respondet iuuentuti, necnon bili. Autumnus frigidus, siccus, si placet, intemperatus, & inæqualis ætati inclinanti, nec non melancholiæ similis est, dies enim etiam Vernus, in quo vicissim calor, & frigus vigent, Autumnalis, & veluti inæqualis appellatur.

Sic Auic. lib. 1. F. 2. D. 2. C. 3 de tamen oris temperam entia.

Lib. de Flat. Com. 1. de m. vul g.

latur. Hyems frigida, humida cum pituita, & senectute valde cognatam habet naturam. Hinc verè sanguis dominatur, Æstate bilis, Autumno melancholia, Hyeme pituita. Proin sanguinei opportuniores sunt morbis à sanguine, vt hæmorrhagiæ, anginæ, pleuritidi, & aliarum partium inflammationibus. Biliosi aurigini, phrenitidi, herpeti, erisipelati causo. Pituitosi hydropi, feb. quotidianæ, œdemati, stomachi, & capitis grauitatibus. Melancholici cancro, quartanis, feb. erraticis. Meritò igitur Hipp. commonet, vt ad solarem conuersionem oculos dirigamus, iuxtáque temperamenti, & temporum conditionem instituatur curatio, enim verò non modò ad dignoscendam corporis constitutionem, morborum caussas, & ideas faciunt, verùm etiam maximè ad præsidiorum materias eligendas, & temperandas, si quidem medijs temporibus verè, & autumno, audentiùs purgamus, & sanguinem mittimus, quàm Æstate, aut Hyeme, ad hæc meliùs Æstate per superiora, Hyeme per inferiora euacuamus, vt voluit senex. Ex quo colligere est, quàm vtilis sit Medico Astrologia, vtpotè quæ temporum mutationes longè præuideat, quàmquam Manardus & Argenterius ex more aspernantur, & fugillant.

Apk.

Si enim Verno tempore iuuenis aduersa prematur valetudine, sanguinis exuberantiæ caussa patitur, quem per venæ sectionem emittere opus est. Etsi pleuresi vnius diei spatio, vel duorum, siue trium laborauerit, venæ sectione affecto opitulandum erit priùs, quàm opprimat passio, & affecti vires deficiant. Homini verò venæ sectio perutilis est, & tempus quidem, quo ipsa vtendum, à Februario incipit, & rursus à Septembri initium sumendo ad septimam eiusdem perdurat. Aestate aliquo ægrotante ad potionem purgamina adhibenda.

Ad confirmandam priorem sententiam, quòd Verno tempore sanguis in venis redũdet, & luxuriet, (quia succos auget, ait Galenus, vnaquęque tempestas pro ratione suæ temperaturæ) hoc probat argumento, quòd si quis iuuenis aduersa premarur valetudine, præ sanguinis copia patitur; quamquam verò hoc frequentiùs accidat, fieri tamen potest, vt alia etiam de caussa ægrotet, quamobrem non necessariò concludit Hipp. Quòd si ex sanguinis exuberantia fiat, sanguinis missio remedio est, hæc enim verè indicatur à sanguinis vitio. Hinc Arabum Princeps, Veris autem, inquit, ægritudines sunt sanguinis egestio, & fluxus è naribus, & melancholiæ ebullitio, quæ de natura existit choleræ, & apostemata, & carbunculi, & synanche. Et paulò post subdit.

Lib. 1. F. 2. D. 2. c. 6.

Nulla autem res est, quæ ita tueatur ab ægritudinibus veris, quemadmodum phlebotomia, & inanitio, & diminutio comedendi, & augmentum bibendi. Cæterùm Hipp. particulatim

exem-

exemplo Pleuritidis docet, quando adhibenda sit venæ sectio, dicitque confestim administrandam esse, priùs quam æger opprimatur, & vires deficiant, quod sanè est summopere obseruandum in omnibus morbis, vbi venæ sectione sit opus, nam, vt ait Auic. venæ sectio est remedium, quod adhiberi debet in principio, & si posthabetur, non est amplius opportunum, quia fortassis interficit propter aduentum debilitatis virtutis, tametsi alibi scripsit, etiam post quadragesimum diem celebrari posse, dummodo vires constent. Sed dicet quispiam, quare Hipp. ipse Anaxioni Pleuritico in epid. octaua die sanguinem misit? Respondet Galenus, quia fortè non fuit ante accersitus, & vires adhuc validæ, firmæque suberant. Quidquid tamen sit optimum est consilium in ipsius morbi carceribus, cum adhuc virium tenor viget, sanguinem mittere. Remedia enim non modò indicari debent, verùm etiam permitti, permittunt autem vires, aut refellunt. Porrò subijcit, summo vsui esse homini venæ sectionem, quod hercules id, quod est, dummodo agendi methodus seruetur: Nam fac, vitiosum esse sanguinem aut penes substantiam, aut quantitatem, aut qualitatem, aut motum, an protinus cędenda vena? Minimè puto, sed obseruanda in primis temporis opportunitas, nam illud benè fit teste Platone, quod opportunè fit, quæ ab agentis præsentia, & prohibentis absentia pendet, quantitas etiam spectanda, quæ ab actionis, & energiæ efficacitate desumitur, nam si summa sit actio sanguinis, multum detrahendum, & confertim, si vires ferant, alioquin partitè, & per epicrasim, si effœta, & cessans sit actio, parcè. Nec minus modus, & locus æstimanda, quorum ille resistentiam, aut obsequium, iste subsistentiam, sedemque sanguinis respicit, nam est, cum infernè, est, cũ supernè tũdenda vena. Affectus partium, quæ superstant, insidentque renibus superiores venas recludendas postulant, quæ subsunt, infernas, ni aliter insignis suadeat plethora: Renes ambigunt. Assumit autem Cous à Februario tempus mittendi sanguinis incipere, quia tunc Sol ad nos redit, & sanguis commoueri, & turgescere, & currere, vt ait Auic. quodammodo videtur, toto Verno tempore nos manet hæc opportunitas, & rursum mense Septembri reuertitur, tunc enim ambientis calor remittitur, & vires resumuntur, minùs tamen verè congruus est Autumnus; an verò vsque ad septimum diem Septembr. liceat, videant alij. Æstate Hipp. suadet potiùs purgationem ægrotantibus, quia tunc effœtæ languent in corpore vires, purgatio autem non vsque adeò virium tenorem deijcit, quemadmodum venæ sectio, vt docet Galenus libro de tuenda valetudine. Sit tamen etiam cuipiam integrum, dummodo mittendi sanguinis scopi sint præsto.

Lib. 4. F. 1. C. de cur. feb. gen.

Cap. de Phleb.

Lib. 1. F. 1. 6. 6.

Si consideraueris, (ô Rex) & collatam curam agentes, quid ad vitæ rationem corporibus præstet, & quod congruè alimenta suggerat, & debitè apponat ordine, non satis pro diligentia nostra, & qui humana aggrediuntur corpora, morbos deprehenderimus. Nunc accuratiùs prospicientes, summatimque describentes medicinalem sphæram ad te mittimus, per quam ægritudines, quæ humana corpora occupare solent, pernoscere, & ad præsentem horam, ac decurrentis anni tempora, huiusmodi talibus malis opitulari queas, si autem hæc accuratiùs egeris, diu citra omnem aduersam valetudinem per omne tempus vitæ fueris, & si hæc, quæ potissimùm optimæ valetudini tuæ vim præbeant, quæque hominum generi conducant, peregeris, ita te in omnibus incolumen vitam deprehendes elegissi. Et quamuis ardua admodum sphæræ ratio habeatur, eam tamen tibi præscriptam præbemus.

Pollicetur Hipp. Perdicæ Regi medicinalem sphæram (opus arduum) per quam præcepta, quæ singulis anni quadris ad sanitatem tuendam obseruari debent, traduntur. Nihil verò gratius, aut iucundius Regi præstare possis, quàm vtilem quandam, & accommodatam viuendi normam, per quam & sanitas perdiu conseruetur, & morbi, si forte ingruerint, facilè propellantur: Cum enim Rex veluti Deus quidam in terris sub iure moderetur, & nutu regat subditos, si quid aliud, maximè permanere diligit, hoc autem beneficium sola præstat ὑγιείνη. Vocat autem sphæram medicinalem, quòd in annuam Conuersionem sit adhibenda.

A Vergiliarum occasu ad hyemale solstitium dies quadraginta h. e. à duodecim. Nouembris ad Decembris finem, hi quidem dies pituitam augent, balneis autem ieiunus sudores excitando, detergendoque, & venereis ac liberius uteris.

Vergilias, seu Pleiadas (nil enim interest) vigesimaquarta Aprilis die ad Tauriculum, sitas suboriri cum Sole, planum est: Earundem occasus Autumnum finit, vt notat Galenus primò Epidemiôn, & hyemem inchoat, quare non est mirum, si eo tempore pituitatis succrescat excrementum, si modò eorum, quæ retrò diximus, meminerimus, quod à Galeno etiam confirmatur, hyemem etiam in temperato corpore pituitam gignere, quod & alibi repetitum legimus. Docet autem, quomodo sit agendum, vt declinentur mala, quæ hac anni quadra contingere solent, mandat autem vt balneis vtamur ad exhauriendos sudores. Sed cum multæ sint balneorum differentiæ, siccum fortassis audit Hipp. quod & laconicum appellatur, hoc enim propriè calfacit & siccat, humiditates resoluit, vacuat, non sit tamen incongruus & humidorum vsus, dummodo sint calefacientia, & siccantia, qualia sulphurea, nitrosa, & salsa sunt, repurgato prius leuiter corpore. Modum præterea docet, dum vacuo ventre iubet, nos sudare, ne-

Com. in 3. Aph. 20.
Com. in 1. de nat. hum. & de mo. b. vulg.

tra-

tracta ad ambitum saburra morbos cutaneos committat, subinde sudorem extergere, ne frigore concrescens stegnosim, id est, pororum ad densationem pariat, atque adeò perspiratum impediat. Praescribit ad haec venerea, quae cum calfaciant, & siccent, hoc potissimùm nomine conferre videntur, quòd per vehementem agitationem calor excitatur, pituita liquescit, ac dissipatur, quò respexit Galenus, quando scripsit, venerem valere ad morbos pituitosos, cauendum tamen, ne quid nimis, nàm immodica venus per spirituum iacturam refrigerat, & auget excrementorum copiam. Labores aliquando vehementem motum significasti, vt notat Galenus 2. Aph. aliquando laesionem; hîc Hipp. pró exercitio accepit, quod Auic. finit motum voluntarium, quem necessariò inhelitus frequentia, & magnitudo excipiunt: Huius differentias idem preclarè percurrit, quemadmodum & Galenus: Hipp. quippè summo studio iniungit, nam, si quid aliud, exercitium sanitati vehementer conducit, aucto, & vegetato calore, ac difflatis excrementis, si modò opportunè ineatur. Hinc dicebat Philosophus, duo maximopere ad sanitatem conferre, cibo subtrahere, & vehementiùs exerceri. Qua de re quia aliàs fusiùs actum est, reliquis parcere, temperareque volumus.

Gal. 8. meth.

Com. in 6. Epid.

Lib. 1. F. 3. D. 2. C. 1.

3. de tuend. val.

In libello de incolumitate seruanda.

Ab hyemali solstitio ad Vernum aequinoctium dies lxxxiij. à prima v. d. Ianuarij ad quintam supra vigesimam Martij: Hi dies humiditatum, & sanguinis exuberantiam faciunt: Deambulationibus, & siccis, quae ad victum pertinent, delitijsque, ac venereis, beneque alentibus est vtendum.

Neoterici veris initium statuunt aequinoctium vernale, quod vigesima prima Martij dies inchoat: Hipp. praetergreditur, dum idem ad vigesimamquintam Martij producit, sed ille collimabat ad sensibilem aeris mutationem, non ad signa, quę Sol ingreditur. Hoc tempore. h. e. ab hyemali Solstitio vsque ad Vernum aequinoctium fit humiditatum, & sanguinis prouentus, tùm impedita per aeris frigiditatem diaphoresi, tum per vberiorem alimoniam, quia tunc nos ingurgitamus, collecto enim in ventres calore plurimùm appetimus, atque conficimus.

Ad excludendas igitur tenues humiditates, & calorem excitandum deambulationibus vtendum, ad resiccandum victu sicco, qui etiam vegeto, & validiori calori respondet, delitijs verò, & oblectamentis ad comparandam animi tranquillitatem, & laetitiam, haec enim sanguinem ad cutem euocat, quò fit, vt externae etiam partes calore refortae externi aeris iniurijs validiùs resistant. Venereis incumbendum, quia tunc sanguis exuberare videtur, luxuriante verò sanguine vtilis est coitus, quia foetificus lentor eius soboles est. Cibis benè alentibus vescendum est, quia

ventres hyeme calidiores, & somni longiores, quò fit, vt plus exigatur, desidereturque fomitis ad reparandum, quod in dies absumitur.

A vernali æquinoctio ad Vergiliarum ortum dies 41. A 25. Mar. ij. ad 13. Maij: Hi dies sanguinem augent. Redolenti vino, venereis, ac laboribus vteris.

Verno tempore sanguis potissimùm in venis redundat, quod Ver calidum, humidumque sit Hipp. sententia. Duo enim sunt, quæ præcipuè humana corpora afficiunt, alimentum, & aer, qui, vt ait Paulus temperamenta mutat, atque peruertit, dum aut immodicè calidior, aut frigidior, aut siccior, aut humidior euadit. Nam reliquis caussis non omnes simul obnoxij sumus, neque per totum diem occursamur, aer autem nos ambiens forinsecus omnibus nobis circumfusus est, & per inspirationem trahitur, necesse igitur, vt ad mutationes eius iuxtà temperamentū ipsius etiam animantium corpora afficiantur. Quid verò? Non modò corpus sentit temporum discrimina, Veris, Æstatis, Hyemis, Autumni, verùm etiam maximè animus, quò fit, vt alij per Hyemem, alij per Æstatem, nonnulli melius Verè, aut Autumno lucubrentur pro sua quique corporis temperatura. Nam anima corpori coniuncta naturam, & concreaturam eius effingit; Quibus enim corporatura contigit arida, vel gelida, hi plerùmque per Autumnum mentem habent plus solitò commoratã, quibus verò sanguis redundat, hi Verno plus tentantur. Hoc ipsum in cæteris aspicias, prout cum temporum cardinibus animantium naturæ vel congruunt, vel discrepant.

Vnde scire licet, lapsa corpora ijs morbis esse opportuniora, ad quæ anni tempora maiorem obtinuerint analogiam. Hinc Hipp. Naturarum inquit, hæ quidem ad Æstatem, hæ verò ad Hyemem benè, maleue se habent. Suadet ergò, vt redolenti vino indulgeamus, cum venereis, ac laboribus vtamur, quòd verò labores, ac venerea præscribat, non est mirum, cum vtrumque imminuat sanguinis vbertatem ex cuius excessu morbi contingunt, quos commemorat Hipp. furores, atræbiles, morbi comitiales, profluuia sanguinis, anginæ &c.

3. Aph.

Quòd verò vinum commendet redolens, non videtur congruum, hoc enim sanguinem auget, ac venereorum, & exercitij commoda peruertit, verumtamen, quia spiritus vehementer reficit, ac cerebrum confirmat; odor enim mirificè caput benè afficit, qua ratione ab Arist. animæ cibus perhibetur, summopere conferre videtur, cū eo tempore potissimùm melancholiæ excitari consueuerint, vnde scripsit Auic. Vere melancholiam patientiam

Lib. de sensu, & sensili.

commoueri melancholiam, nil verò peræquè confert, quare etsi vinum sit carebaricum,& caput feriat, modicellum tamen, album, ac tenue tantùm abest, vt officiat, vt Auic. testimonio capitis etiam dolorem summoueat & quanto fuerit melior vini odor, tantò & ipsum melius fuerit.

Lib. 1. F. 2. D. 2. c. 6.
Lib. 1. F. 3. D. 18.

A Vergiliarum autem ortu vsque ad æstiuum solstitium dies xlij. à xiij. Maij ad xxiiij. Iunij. Hi enim dies bilis augendæ facultatem obtinent: Dulcibus, & aquosis vtendum, ducendæ alui cura agenda, & à venereis, & à laboribus abstinendum est.

Æstas calida sicca iuuentuti,& bili analoga multū congeneris humoris procreat, quum simili, vt vnumquodque conseruatur, ita augeatur Philosophi sententia, ad declinanda verò incommoda, quæ bilis prouentus inuehere solet, dulcia, & aquosa præscribit, venereisque, ac laboribus interdicit, adhæc vt solutæ,& citæ alui cura geratur, præcipit. Dulcia quidem ab omni laudabili victu ablegada esse censeo, tum quòd dulcia se in bilem vertunt, vt notat Galenus, tum etiam quòd substantiæ crassitie,& occupata tractione (iecur enim dulcedine illectum congruam coctionem anteuertit) facilè meatus offarciant, qua caussa scripsit Pergamenus, iecur,& lienem dulcibus omnibus intumescere: Æstate præsertim temperandum. Sed audiendus est Hipp. dulcia commendans vtpotè facilioris digestionis,& copiosi nutritus, dulcis enim sapor summè nutrit, huiusmodi verò esse debet alimētum per Æstatem, vt facilè confici possit. Aquosa præscribit ad temperandum bilis ardorem,& quia in regione, & cœli statu intemperato contrarijs ad sanitatem custodiendam vti licet. Quidam de meliore nota Iarros audiuisse fructus hîc Hipp. existimat, quod non est incongruum. Veneris, ac laboris abstinentiam iniungit, ne virium tenor plus satis deiectus per æstus incommoda amplius infringatur; Aluus porrò officiosa sit, oportet ad excludendum bilis excrementum, quod quotidie per aeris excessum succrescere videtur.

Lib. de morb. vulg. & de crisib. 2. de nat. facul. 13. Meth.
Gal. 2. de simpl med. facul.

Ab Æstiuo verò solstitio ad æquinoctium autumnale dies xcij. à xxiiij. Iunij ad xxv. Septembr. Hi dies atram bilem augēt, frigidis, & aquosis, & redolenti vino vti, opus est, & salitis, à venereis verò abstinendū censemus.

Flaua bilis per vstionis gradus degenerat in atram bilem, vstionis verò gradus augentur ad pensum ambientis caloris, quare si per contraria comparanda est temperies,& commoderatio, cū huiusmodi bilis impendio calida, siccaque sit, frigidis, aquosisque vtendum erit,& quoniam hæc vsta, atraque bilis mentem solet afficere,& mœrorem quendam incutere, fit, vt vinum quoque odoriferum sit vsui, nil enim peræque lætitiam parit, quòd copiosos, & lucidos spiritus gignat, quod calorem augeat, vt ait Auic. Salita

Lib. de virt. cord.

verò nisi modicè sumpta officiunt, quia caloris, & sanguinis feruorem promouent, & melancholicum sanguinem gignunt. Senex tamen ὁμήρος noster ea præscribit aut ad appetentiam excitandam (corrugant enim quadantenus stomachi orificium, humiditatesque exprimunt, atque persiccant) aut ad reparanda incommoda frigidorum, & aqueorum, quo sensu scripsit Galenus, Salsis miscenda esse aquea, sal præterea compingit, & continet mixtum ne dissoluatur. Venerea penitus sunt euitanda, quia præterquam quod vires reddunt effœtas, corpus mirum in modum exsiccant, siccum verò corpus, humectari vult.

Gal. 2. de Alim. facult. & de loc. aff.

2. de Alim. facult.

Ab Autumnali æquinoctio ad Vergiliarum occasum dies ijl. à xxv. Septembris, ad xij. Nouembris. Hi enim dies saniem augent, acetosis, acerbisque, & venereis, ac laboribus vti expedit.

Autumnus frigidus, siccus, si malis, inæqualis congenerem producit humorem, h.e. frigidum, & siccum, nempè melancholicum, quem Hipp. vocat saniem, quòd multos comites habere soleat ichores, & serositates, qua ratione sien aquæ fons perhibetur. Hinc me mirum in modum transuersum agit instituti victus ratio, nam si melancholia frigida, siccaque sit, vtpotè terrena vnumquodque autem suo simili augeatur, & excedat, cur acida, & acerba præscribuntur, quæ frigefaciunt, & siccant? Cur venerea, & labores laudantur, quæ si sint immodica primùm arefaciendo, tùm perfrigerando, si cuipiam alteri, melancholicis summopere noxia esse consueuerunt? Non me fugit, melancholicos ab Arist. salaces vocitari, quia cum flatibus turgeant, illis aries identidem inflatur, & tentigo excitatur, multis tamen incommodis eorum libido cumulatur. Verumtamen quia fortassis maius impendet periculum ex ichorum prouentu, qui facillimè putrescunt, cum à natiuo calore minùs regantur. Hipp. proponit acida, & acerba, quæ putredinem arcent, mixtum continendo, omnis enim putredo mixti dissolutionem machinatur, præpollentibus passiuis qualitatibus, & extrario calore. Præterea labores, ac venerea ad conterendos ichores, & serositates commendantur.

Hipp. 4. de morb.

In Probl.

Si ad hæc obseruanda curam (ò Rex) impenderis citra omnem dolorem, tristitiamque in reliquam vitam frueris.

Duæ sunt morborum causæ, externæ, & internæ, externarum, quia internas mouent, & augent, maxima cura gerenda, proin Hipp. præcipit, vt res nonnaturales, quæ sunt adiaphoræ benè vtenti bonæ, perperam malæ, pro anni tempore, & cœli statu obseruentur, si modò incolumem vitam degere, sit cordi.

Non est viuere, sed valere vita.

FINIS.

AD LECTOREM
BENEVOLVM TYPOGRAPHVS.

ECCE tibi in medijs Hygææ,& Thaumantis Filiæ falebris ipse Apollinis genius,qui iocundiore ftyli modo peftiferæ contagis cautionem accinit. Siccine,dices,rem feriam, & feueram adcò iocis tractat? At detumefcet animus vbi ex Thalete refciuerit, mufica fugari peftem, atque ad fanitatem attinere harmoniam,vt conftat meliorum fententiâ. Cape igitur æquo animo Lector non amufe hos modos,quos ad doctæ antiquitatis normam,quæ nihil exiftimabat eruditum fine mufica,graffante Pefte Author pepigit ad *Illuftriffimi,& Reuerendiffimi Epifcopi* ALBERTI BADVARII *omnium* fcientiarum notitia fpectatiffimi nutum quodam veluti diuino furore correptus. Ad hoc animum impulit cœli clementia, & foli Cenetenfis elegantia, vbi perpetuo virore Flora vernat, formofæ ducunt orgia Nymphæ, Alites garriunt dicaculæ, lepores, ac veneres lafciuiunt, vbi vaticina quædam vis animos mulcet, ac titillat. Fœlices Acedicolæ veftro Pæanico Apolline, quem aluiftis, & ad egregios laudis honores æmulatione tabefcente euexiftis, nec *valle* circumuallari,claudiue paffi eftis, fœlices, inquam, ni rebellis *Mefulus* (eft enim Anaxi fobolcs antiquiffimi,cui nuptias apud Cordubium meditanti parere petulanter recufans, & imperium aufugiens,medium vorticibus rapidis fidit parentem,& fefe in tartara præcipitauit, vbi in ftagnum, laticefque folutus Summani furorem percipiens iterum erupit in Fluuium Me-

I 2 fulum

fulum appellatum, quòd medium fugiens profciderit patrem, & hinc tartareæ nonnihil redolet nequitiæ) efflaret illiberalem, & noxiam qualitatem, cui mirabili antipathia, vt audio, *Ceruana Riuus* refiftit, qui vt eft pifciculorum feraciffimus, ita auram diffundit, diffipatque benigniffimam, quam infpirantes Accolæ humanitatem induunt incredibilem, fed vt eft tenuiffima, ita inconftantiam parit. Sed me incitatum fcribendi defiderium extra cancellos egit veluti enthufiafmo affectum. Redeo ad penfum. Non eft amice Lector, vt hîc quæras acribiam, aut mulcebre verborum lenocinium, vbi de tam fenticofis, & afperis agitur rebus, quas adire licet, non inire *Vati*. Præcepta nihilominus quædam ex rei natura prompta inuenies, quæ fi feruaueris penitus, non fruftraberis fine. Vale.

AD ILLVSTRISSIMVM ET REVERENDISSIMVM EPISCOPVM D. ALBERTVM BADVARIVM OMNIVM VIRTVTVM GENERE ORNATISSIMVM

Pestiferæ contagis Prophilactice.

IOANNIS STEPHANI.

QVID sit perniciosa lues, quæ ab origine manet,
Colluuie quæ cura immunia corpora reddat,
Et valeat procul imbelles arcere timores
Desueta aggredior dudum cantare Camœna,
Atque obiter suprema sequi fastigia rerum.
Tu verò (quoniam sancti es mihi Numinis instar)
Paulisper solidæ linquens speculamina mentis
Aspira facilis conatibus, atque per æstus
Huc oculos, animumque tuum conuerte sophorum
BADVARI, Venetùmque decus, cui maxima Roma
Assurgit, meritosque parat festiua decores.
Fortunata nimis Cremensia Templa, Dynastes
Queis tantus præerit, Diuisque operabitur ipsis

Plau-

Plaudite, & immensos penitus sperate nitores.
Actio contages quædam, quam tempore certo
Applicitum persoluit agens, dum robora promit
In patiens, viresque insertas exerit omneis.
Efficiens porrò vapor est viscosus, & vdo
*Mucore infectus, validaque * putredine fœdus,*
Qui per contactus affecto è corpore manans
Contemerare potest alios serpente perartus
*Labe venenata, & gemina * virtute nocere*
*Visceribus, quæ prima * ferunt fastidia, primos*
Insultus, primosque hostis labefacta furores.
Quis tantæ labis sator est; Quæ semina virus
Exitiale ferunt? Hominum sententia pendet.
Principio Superùm Rector vim rebus in vsus
Inseuit, numerosque omnes virtutis habentes
Compleuit, statuitque ad singula munia promptas;
Attamen ordinibus superis mundana subesse,
Atque regi voluit, nil se se vt singula possint,
Ni Cœli virtute priùs promota vigescant;
Lumineque, & motu Cœlum inferiora gubernat.
Atqui diuersos motus dedit orbibus Author:
Mobile pernici, & simili vertigine primum
Fertur in occiduum, celerique volumine secum
Inferiora rapit cœlestia corpora inhærens
Ingenium torquens, & quæque suo ordine seruat.
Assistens verò palantes forma Planetas
Per motus agit oppositos ad littus Eoum
Mobilitate vigens varia, serieque vagante,
Incertasque vias, necnon vestigia signat:

Hinc

Hinc variant, faciemque Erronibus acta proteruis
Mutant, multiiugasque receptant subdita formas.
Imperium Phœbe primum super omnia monstrat
Humida, & oppositis percellit motibus æquor.
At Sol purpureum cor mundi, oculusque Tonantis,
Per quem perpetuò cœlestia dona citato
Luminis effluxu in terras, ceu membra vehuntur
** Diuini soboles motus miranda caloris,*
Atque Planetarum virtus, & spiritus vnà,
Cuncta fouet, reficitque potens, elementaque miscet
In varias species: Aurum, & genus omne metalli,
Et quidquid latet ignotum tellure sub ima,
Fœcunda virtute creat, genus omne ferarum,
Et quæcunque leues volitant subuecta per auras.
*Quidni aliquando igitur malè conspirantibus * astris*
Recrementa ferat, latèque per æthera fundat
*Morbificas * atomos, longaque propagine cretas,*
Quæ fato inspiratæ auido in præcordia lapsu
*Languores, lethumque ferant, vbi marcida * membra*
Ipsa situ, & putore madent? Sol ipse peræquè
*Est vitæ, * tabisque ferax, alimentaque profert,*
*Atque venena. * Nec absurdum est, sentire latentes*
Vsque adeò in venis primùm putrescere succos,
*Nequitiæ vt summum, sæui * formamque veneni*
Acquirant, latèque luem diffundere possint,
Corripere atque alios, & sontica semina furtim
Dispositis conferre viris dum Iuppiter illa
Certa lege fouet. Verùm quodcunque putaris
Hoc vnum superest modò, si discrimina tanta,

Aer non euadit pestilens ob suas qualitates manifestas, sed ob formam ex influxu sydenrum immissam Argent? Fernel. Merc. Auic. & alij.

Et

Et rabidæ tibi labis opus cobibere volup est,
** Vt vires validi studeas illidere agentis;*
Protinus & patiens habile ad contraria vertas,
*Et longè amoueas. * Super isto cardine tota*
Cautio pestiferi effluuij conuertitur. Ergo
Ipse tibi quid opus sit facto maxime Præsul
*Imis conde animis. * Corpus reddetur ineptum*
Impauidumque furores eluctabitur hostis,
Si excrementa foras pellantur protinus, atque
Omne superuacuum puris, putisque locellis
Trudatur, sanieque humentia membra pientur.
Quid tantas præstabit opes, quod munera tanta
Ingenium, quæue humanæ ceruicis iniquum
Iuratumque hostem virtus prosternet, & anget?
Hoc Asclepiada egregius, Phœbique Sacerdos
Pæonias herbas, & pharmaca lecta ministrans
Præstandum accipiet, vitamque tuebitur arte:
*Hunc igitur præsens adeas * oracula Phœbi*
Implorans, huiusque libens mandata sequaris.
Temperiem prius ille tuam, tempusque reuoluens
Mente, & queis scateant prauis humoribus artus
Quàm validæ tenero subsint in corpore vires,
Quæ vitæ, & victus ratio consueta praeiit,
Vtile præsidium in præsentes conferet vsus.
*Ergo prima dies venam * tranquilla tumentem*
Diuidat, ac debibet sanguinis incrementum
*(Mitia præcedant autem * verricula ventris)*
Sanguine perfuso triduum Serapia summo
Mane exhausta parent humores, atque meatus

Expediant, ne fortè ferant epota laborem
Pharmaca, siue locis nequicquam agitata morentur
Recrementa. Satis puris betonica lymphis
Cocta tibi faciat, si mulsum addatur acetum,
*Intyba & * extremùm calido mandentur aheno,*
** Rumicis & genus omne, & * Kermes grana rubentis,*
*Scordia, * & Heptaphillũ, & vis * beneolentis amomi.*
** Quarta dies delecta diu medicamina tradet,*
Quæ facilè alliciant succos è ductibus aptos.
** Lota Aloe, Larycisque æquali pondere tuber,*
** Portio Barbarici Rhei subdupla, dichalcos*
** Scammonij conflata simul catapotia fingent.*
Ne tamen exagitent succos, rapidumque calorem
Concilient membris, gelidum superingeret haustum,
Atque salutarem præbebit Luiula succum.
Atqui lux tibi quinta dabit, dum vecta quadrigis
*Pulchra aurora rubet, * scythici sex grana smaragdi*
Ducti in læuorem tenuem, Bromioque madentis.
*Cæruleum tibi sexta feret Matuta * Hyacintum.*
Tædia pellentem septena crepuscula tradent
Lætitiamque animo dulcem, membrisque parantem
*Robora * Sapphyrum, & funesta venena fugantem;*
Nec minùs octaua viridis sub luce Berillus
Profuerit tenui irroratus munere Bacchi.
Hæc solido coitu retinent permixta, vetantque
Cuncta subire situm, & gracili marcescere tabo,
Viresque ingenitas tacita virtute tuentur,
Præcluduntque vias properanti ad viscera pesti.
*Nona * theriace violis commitata, rosisue*
Tabificam pulsura luem se proferet vltrò

Ingenitasque ciet vires, cassumque tenorem.
*At cunctis * Caphura virtus superaddita succo*
Conferet excepta, aut tenui madefacta Lyæo.
Præbeat extremùm Ruffus, quas condidit arte
** Sphæras, detergatque madentia viscera pellens*
Quisquilias, & quidquid adest sub pectore prauum.
*Hinc * cucumis radice tibi se donet agrestis,*
Protogononque, apiumque virens, coriandraq; iunctim.
Contusis adhibe redolentia mella, paratis
Subijce in anthidotum crepitantia cinnama frugi.
Vtere, vt afficiant ieiunum pharmaca ventrem:
Nescius oblædi medios illapsus in hostes
Euades, frustraque timens contagia pelles.
** Exactis de more decem præscripta diebus*
Ritè resumantur, vacuamque diem acta refellant.
Interea exuri ferro candente lacertos
Perpetiare libens, & iugi erumpere fluxu
Materiem pestis facilem lethalis, ichoras.
** Balnea declines contentus nempe Palæstra,*
** Et modico frictu, qui perspirabile corpus*
** Efficiat; dimitte famem perferre, labores*
Immodicos vita, ne effœtæ in corpore vires.
Spiritibus penitus difflatis turpè labascant.
** In prim[illegible] lauta simul vtere mensa.*
** [illegible]ixque salax, Tetreoque tenellus,*
A[illegible]atarum genus omne volucrum,
D[illegible], aut passo casse petantur,
*Tu[illegible] laudaturos saperda, * palumbes*
Ipse p[illegible] adhibe, & volucres dumeta colentes.
Quadrupedum ne sperne dapes, veruecis, & hœdi

D 2

Dassypodis, leporisque vagi, vitulique bimensis.
Thymallus, salmoque tener, mugilque, salarque
*Quas & Acedicolæ calamis, hamoque, * Pyrontæ,*
Decipiunt, Mesuli soboles iucunda Fluenti,
Per modicos vsus onerabunt sæpè cibellas.
** Despice munitos testa cane peius, & angue,*
Cænosos, vastos, genus illaudabile, pisces.
** Quæ gallina recens excluserit oua petulca,*
Absorbere libens crepera sub luce memento.
Hortus delitias facilis quoque porriget, atque
Vsus. Ingredere Antistes sacer, atque tenellam
Lactucam, aut buglossum, siue cacumina Anethi
Carpe manu (nec te magnarum pondere rerum
Tædeat oppressum exiguis incumbere curis,
Nam & Reges coluere hortos, & agrestibus herbis
Dulce aliquod menti perquesiuere leuamen)
** Intyba amara legas, & olentia semina grati*
Fœniculi, & croceos flores, ramosque, comasque.
*Mitte procul Raphanum, turgentiaque * allia parcè*
*Deliba, pimpinellam, suauemque * melissam*
*Menthamque, asparagosque aptos, latamq; * Lycopsim*
Elige, mox oculis Argi viridaria longè
Perlustra, nasoque senis captare Catulli
*Halituum * gratas species, & odora virentum*
Delige Plantarum spiramina, denique sertum
Necte rosis compactum, purpureoque Amarantho.
*Hinc animum ad * fruges vertas, atque hordea primùm*
Cura, lenticulasque, adhibeque legaria parcè
Omnia, nam venas tetris humoribus opplent.

*Citria * frugifera alliciant ex arbore carpta*
Te, seu limones, seu punica mala, colurnos
Seu mauis fructus, seu quos fert Phyllidis Arbor.
*Dilige laticomas * ficus, prunosque, nucesque,*
Vitesque vuiferas, & quos cybeleia pinus
Fert fructus, acidosque omnes, si prona voluntas,
Ad mensas adhibe. Super omnia plurimus vsus
*Acris * aceti intermixtus tua fercula læta*
Temperet: Austerum potiùs, quàm dulce Lyæus
Pampineus sapiat, gratumque exhalet odorem,
Vermiculosque colore oculis tellure sepultos
Expressè referat, niteat ceu purior amnis,
Innatumque priùs deleuerit vnda vigorem.
** Nec minùs ora merò, & roseo madefacta liquore*
Firmabunt vires, attractaque naribus vda
Iuscula de lauro, atque olea auribus illita pandis
Spicea, odorataque calenti semina citri
Profuerint pertrita diu, dein ore vorata.
** Imprimis faciles somnos elide diurnos,*
** Curas mitte graues, & per solacia quæras*
Lætitias, lepidosque iocos, quos munera tanti
** Officij perferre queunt, fuge tædia, & iras,*
Et quodcunque pathos, quo cor formidine pessum it,
** Et Gnydia illecebras Dominæ, ceu triste venenum,*
Heu fuge, & integràm ducas ex more ΒΙΟΤΗΝ.
** Intereaque salubre solum, cœlumque require.*
** Iam superest auræ bacchantem arcere furorem,*
Insidiasque, dolosque omnes subuertere flammis:
Ergo pyris positis circum pomæria flammæ

Æthera comburant, liceatque exurere lucos,
** Pinetum, & crepitans lauretum adolere, situmque*
Delere, & puras rapidis facere ignibus auras.
Sic Acron, Cousque senex seruauit Athenas.
Huc odor assyrius, fragrans huc halitus indus
Spectat, quo imbutæ vestes, & pallia pulchra
Auras inficiant latè spirantia odorem.
** Sedula cura noui crebrò te tangat amictus,*
Quem suffitus Achæmenius calefecerit ante,
** Admoueasque hepati, & cordi periapta tenello,*
Polline seu marsupia cardiaco intertexta,
*Seu mauis nuce conclusum sub corde * zenechton.*
Prodest & gestare manu beneolentia poma.
At verò niteant ædes, sordesque situsque
Muciduli longè fœdis verrantur abactis,
Sæpeque thuricremo purgentur caumate sparsim
Iucundis infecta Arabum penetralia fumis.
Imbrifero stent clausa notho, stent clausa furenti
Euro, threicio referentur & ostia vento.
At tu, qui nosti precibus cœlestia fusis
Numina mulcere, atque iras auertere Diuûm
(Vsque adeò pietate præis) mysteria sacris
Ex adytis pande, & casus auerte futuros
Macte nouo iubare, Vrbani spes altera Diui,
*Pande * apotropæa, & Populos solare morantes.*
Purpureum decus interea felicibus ausis
Auguror, & tua prostratus pia fata reposco.

EPI-

EPIGRAMMA INCERTI.

Quanam pestiferæ sit causa potissima tabis,
Tanto quæque malo sit medicina, doces.
Hoc volui: nec enim solita formidine pectus
Palpitat ad nostras sed Libitina fores.
Pandis quod medicæ natura recondidit arti,
Et diram solido conficis ense luem.
Credideram tetigisse malo non esse medelam,
Iam datur in certa viuere posse nece.

NOTABILIA,
QVAE CONTINENTVR IN LIBRO DE HOMINIS STRVCTVRA.

Me-

Qui

In

NOTABILIA.

NOTABILIA.

Errata		sic corrigito.
pag. 1.	ductas	ductus
pag. 3.	aut agritudinè	adde oppertunum
pag. 7.	Archiater	Archiatros
pag. 9.	mediusfi ius	mediusfidius
pag 12.	tenebricum	tenebricosum
pag. 16.	principinm	principum
pag. 17.	metasyneriticis	metasyncriticis
pag. 17.	qua	qua
pag. 19.	serpelli	serpilli
pag. 19.	condentes	candentes
pag. 21.	accurationem	accuratiorem
pag. 2.	labro	libro,
pag. 26.	Iscèphalaa	ÿ cephalan
pag. 26.	faliginem	fuliginem
pag. 29.	grand	graue.
pag. 30.	facessenit	facessiuit
pag 31.	disectionem	dissectionem
pag 31.	ὀκεμα	ὀχῆμα
pag. 31.	Hipo.	Hipp.
pag. 31.	sedat	cedat
pag. 32.	melle	mille
pag. 32.	càryphaos	coryphaos
pag 32.	cardiagmos.	cardiogmos.
pag. 33.	deps	adeps
pag. 43.	sede	sed
pag 43.	similaris	dissimilaris
pag. 45.	χυνον	χύμον
pag. 49.	vertibris	vertebris
pag. 55.	astimanda	æstimandi